

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

TÝRANÉ DĚTI V ČESKÉ REPUBLICCE - PRÁVNÍ ASPEKTY
FENOMÉNU TÝRANÝCH DĚTÍ

ABUSED CHILDREN IN CZECH REPUBLIC - LAW ASPECTS OF
ABUSED CHILDREN, PHENOMENON.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Salim Murad

Autor:
Michal Hofbauer

České Budějovice, 2011

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma [Týrané děti v České republice- právní aspekty fenoménu týraných dětí](#) jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

V Českých Budějovicích dne 2.prosince 2011

.....
Michal Hofbauer

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych touto cestou poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu PhDr. Salimu Muradovi za odborné vedení, cenné rady, věnovaný čas a trpělivost při vzniku této diplomové práce.

Současně bych rád poděkoval pani PhDr. Olze Vaněčkové a pedagogům Gymnázia V. Nováka v Jindřichově Hradci za vstřícnost, poskytnuté rady a odbornou pomoc, při tvorbě a zpracování této diplomové práce.

Anotace

Téma: Týrané děti v české republice – právní aspekty fenoménu týraných dětí

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na syndrom CAN.

Práce má dvě části, teoretickou a výzkumnou.

V teoretické části popisuji syndrom CAN, jeho možný dopad na celkový vývoj dítěte a v neposlední řadě také na to, co nabízí legislativa jako řešení tohoto problému.

V části výzkumné jsem formou interview zjišťoval za pomoci vzorku 200 osob, jak je

veřejnost o tomto fenoménu informována, jaké postoje k němu zaujímá a jaká by dovedla vymyslet řešení. Výsledky šetření vyjadřuje popis a grafy.

Klíčová slova:

syndrom CAN, dítě, týraní, zákon, legislativa, prevence, diagnostika, zneužívání, šikana, zanedbávání, problematika

Annotation

Subject: Abused children in Czech republic - law aspects of abused children, phenomenon.

In my master thesis I focused my mind on the CAN syndrome. The work has two parts: theory and research. In the theoretical part I describe the CAN syndrome, its possible impact on child's general development and last but not least what legislation offers for solving this problem.

In the research part I used interviews with 200 people to find out public knowledge about his phenomenon, what is their attitude to this problem and what solutions they can think of.

The results of the research are described and supplanted by graphs.

Key words:

CAN syndrome, child, torment, law, legislation, prevention, diagnosis, abuse, bullying, neglecting, issues

Obsah

1.	ÚVOD.....	4
2.	CÍL PRÁCE.....	6
3.	TEORETICKÁ ČÁST	8
3.1.	AGRESE, NÁSILÍ, TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ, ZANEDBÁVÁNÍ.....	8
3.2.	JAK TO BYLO V MINULOSTI.....	9
3.2.1.	EKONOMICKÁ OHROŽENÍ A OBĚTOVÁNÍ DĚTÍ.....	9
3.2.2.	FAKTOR POHLAVÍ.....	11
3.2.3.	POMSTA ČI OBĚTOVÁNÍ DÍTĚTE.....	12
3.3.	CHARAKTERISTIKA SYNDROMU CAN.....	13
3.4.	TÝRÁNÍ A JEHO FORMY.....	19
3.4.1.	TĚLESNÉ TÝRÁNÍ.....	21
3.4.1.A.	ZAVŘENÁ PORANĚNÍ.....	23
3.4.1.B.	OTEVŘENÁ PORANĚNÍ.....	23
3.4.1.C.	MNOHOČETNÁ PORANĚNÍ.....	24
3.4.2.	PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ.....	24
3.4.3.	ŠIKANA.....	26
3.4.4.	SEXUÁLNÍ TÝRÁNÍ.....	27
3.4.4.A.	SPECIFICKÉ TYPY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ.....	30
3.4.5.	ZVLÁŠTNÍ FORMY TÝRÁNÍ.....	31
3.4.5.A.	SYSTÉMOVÉ TÝRÁNÍ.....	31
3.4.5.B.	RITUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ.....	31
3.4.6.	PEDAGOGIKA JAKO CESTA K NÁPRAVĚ.....	33
3.5.	SYMPTOMY A NÁSLEDKY.....	34
3.5.1.	KRÁTKODOBÉ NÁSLEDKY.....	35
3.5.2.	DLOUHODOBÉ NÁSLEDKY.....	35
3.6.	PREVENCE.....	36
3.6.1.	PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	36
3.6.2.	SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	39
3.6.3.	TERCIÁLNÍ PREVENCE.....	39
3.7.	JAK POMOCI TÝRANÝM DĚTEM.....	40
3.8.	STATISTIKA ÚMRTÍ A SEBEVRAŽD DĚTÍ.....	41
3.9.	DIAGNOSTIKA.....	43
3.9.1.	OBLASTI PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY.....	44
3.9.2.	DIAGNOSTICKÉ A AUTODIAGNOSTICKÉ KOMPETENCE UČITELE.....	46
3.9.3.	ÚKOLY SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY.....	47
3.10.	LEGISLATIVA TÝRANÝCH DĚTÍ.....	49
3.10.1.	OSPOD – ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	50
3.10.2.	ZÁKON O RODINĚ – 94/1963 Sb.	51
3.10.3.	OBČANSKÝ ZÁKONÍK – 40/1964 Sb.	52
3.10.4.	ZÁKON O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ – 359/1999 Sb.	52
3.10.5.	TRESTNÍ ZÁKON – 40/2009 Sb.	53

3.10.6. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ.....	54
3.10.7. ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE – 104/1991 Sb.....	55
3.10.8. ZÁKON O PŘESTUPCÍCH – 200/1990 Sb.	56
3.10.9. REAKCE PRÁVA NA TÝRÁNÍ DĚTÍ	57
3.11. SROVNÁNÍ PRÁVNÍ OCHRANY S NAŠIMI SOUSEDY	62
3.11.1. PŘÍKLAD SLOVENSKÉ REPUBLIKY.....	62
3.11.2. PŘÍKLAD RAKOUSKA.....	65
4. ČÁST VÝZKUMNÁ	66
4.1. CÍL SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU	66
4.2. METODOLOGIE VÝZKUMNÉ PRÁCE	66
4.2.1. METODIKA	66
4.2.2. KONCEPTUALIZACE	67
4.2.3. OPERACIONALIZACE	67
4.2.4. HYPOTÉZY	68
4.2.5. OBJEKTIVITA, RELIABILITA	68
4.2.6. SBĚR DAT	69
4.2.7. ANALÝZA DAT	69
4.3. INTERVIEW	70
4.3.1. POLOŽENÉ OTÁZKY	70
4.3.2. INTERVIEW – ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	71
4.3.3. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	86
5. ZÁVĚR	88
6. SUMMARY	90
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	92
7.1. ON-LINE ZDROJE.....	93
7.2. JINÉ ZDROJE.....	94
8. SEZNAM PŘÍLOH	96

„Zdravý člověk lidi nemučí, mučители se stávají ti, co byli mučeni“

Carl Gustav Jung

„Leccos nás může změnit, ale začínáme a končíme v rodině.“

Antony Brent

„Testem morálky společnosti je to, co dělá pro své děti“

teolog Dietrich Bonhoeffer

„Ze všech živočichů je krutý jen člověk. On jediný působí bolest, protože mu činí potěšení.“

Mark Twain

„Ačkoliv je svět plný utrpení, je také plný vítězství nad ním.“

Hellen Keller

„Zvířata nikdy nezabíjejí pro zábavu. Jedině člověk se mučením, umíráním jemu podobných bytostí baví.“

James Anthony Froude

1. ÚVOD

V dnešní uspěchané době, v níž žijeme, tvoříme veliký svět, plný nejrůznějších věcí, lidí, jevů, všeho, co je okolo nás a všeho, s čím se setkáváme buďto denně nebo jen občas, či zřídka. My lidé jsme tou základní složkou, která udává směr i tempo, jak a kudy se budeme dál ubírat. Potkáváme se navzájem, známe se, mluvíme spolu, reagujeme navzájem nebo naopak neznáme jeden druhého a míváme se bez sebemenší interakce. Přesto se stále něco děje, mění se skutečnosti, stávají se věci vše tvoříme my, my všichni, společně nebo vedle sebe, píšeme dějiny. Každý z nás, lidí, kteří máme na starost tvořit společnost je jedinečná bytost, každý z nás je trochu jiný. To, jací jsme nesou naše genetické informace, ty, jenž utvářejí právě to, jací jsme. Jsou mezi námi ti, jenž by – lidově řečeno – neublížili mouše, snaží se pomáhat druhým jak jen to jde, chrání zvířata, zkrášlují své okolí a podobně, ale na druhou stranu jsou bohužel i tací, pro která stále budeme stavět a udržovat nejrůznější nápravná zařízení, to myslím od diagnostických ústavů až po věznice. To protože se chovají jinak, než by měli, chovají se špatně vůči věcem i ostatním, někdy ubližují i sami sobě; chovají se proti pravidlům, jež jsou uznávaná dnešní společností. Těmto pravidlům říkáme morálka a jejich znalost získáváme celoživotním sociálním učením, které nám vštěpuje, jaké máme mít morální vědomí, na jehož základě se učíme morálně myslet a následně morálně chovat.

Podíváme-li se ale do minulosti, morálka nebyla vždy stejná, její pravidla se mění s dobou a vývojem člověka, společnosti a všeho toho, co svět obsahuje. Liší se její pravidla i mezi národy a kulturami, co je v některých částech světa dovoleno, je jinde zapovězeno.

Soustředím se ale pochopitelně na pravidla a společenské normy, platící ve společnosti, v níž žiji, v České republice, kde jsem doma od svého narození.

V dějinách lidstva se už odehrálo mnoho dobrého, ale bohužel i toho špatného. Špatné věci vidíme kolem sebe denně, jakmile vyjdeme na ulici, jakmile pustíme televizi, rádio, otevřeme noviny, zkrátka vidíme je jak vlastníma očima, tak na nás neustále útočí ze všech mediálních prostředků. Slyšíme, jak si o nich lidé mezi sebou povídají, rozebírají je, hodnotí je, vidíme na jejich obličejích údiv a mnohdy i zděšení. 'Taková je naše dnešní společnost', říkáme si a nemáme z toho většinou prázdnou radost. Z psychologického hlediska se někdy nelze divit, že zažíváme-li nějakou skutečnost a čekáme, jaký bude výsledek, zkrátka jak vše dopadne, nelze se divit tomu, že předem očekáváme výsledek negativní. Důsledkům stavu vědomí a podvědomí a uvědomování si skutečností široké veřejnosti se potom nelze divit a stejně tak tomu, že stále více lidí dnes trpí psychickými poruchami, depresemi a úzkostnými stavy. Tím ovšem v žádném případě neomlouvám žádné negativní jevy ve společnosti, jasné je, že nemůžu prostě omluvit zloděje, který krade ať již jde o cokoli jen proto, že je mi ho líto, protože měl ponuré dětství. Ale jistě budu nahlížet jinak na recidivistu, jenž při loupeži mává pistolí nebo dokonce někoho zraní a jinak budu nahlížet na týrané dítě, trpící hladu, které ukradlo rohlík, aby se aspoň trochu najedlo. Jak jsem zmínil výše, člověk se socializuje po celý život, mnoho skutečností a zákonitostí poznává až třeba v dospělosti, ale to, že například krást se nemá musí být jasné malému dítěti, sotva začne vnímat svět!

Jako téma své diplomové práce jsem si vybral: "Týrané děti v České republice - právní aspekty fenoménu týraných dětí" (*Srovnání se situací v sousedních zemích Evropské unie*), a vybral jsem si jej proto, že mne velmi zajímá a rád bych ho blíže poznal a prozkoumal. Jak jsem uvedl výše, dnes se stále v médiích a dokonce i ve svém blízkém okolí setkáváme s nějakou formou agrese a zdá se, že frekvence výskytu tohoto nepříjemného fenoménu se jeví tak, že do budoucna může mít bohužel vzestupný trend.

2. CÍL PRÁCE

Cíl práce:

Cílem mé diplomové práce je věnovat se problému týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, poukázat na syndrom CAN a následky, které může mít na další vývoj dítěte po stránce psychické i fyzické. Vidím jako potřebné zjistit, jakým způsobem je v tomto informována veřejnost a jak se k problému staví. Rád bych i poukázal na potřebu lepší a důkladnější osvěty a prevence, aby se problému dalo předcházet a pokud již existuje lépe ho zviditelnit, naučit se najít optimální řešení a za pomoci tohoto jej co nejlépe řešit a tudíž zvládat. Jisté je, že pokud se o něčem nemluví, jako by neexistovalo. Cílem mé diplomové práce je dále i věnovat se srovnání rozdílů v přístupech lidí k týraným dětem v České republice a sousedních zemích Evropské unie. Pro srovnání s Českou republikou jsem zvolil Slovensko a Rakousko. Text a obsah práce jsem se snažil členit logicky.

Část teoretická:

V začátku teoretické části své práce bych chtěl osvětlit historii týrání dětí, respektive přístupy k dítěti z hlediska morálky v určité době, způsobům života té které společnosti a jejich společenských pravidel.

V dalším textu bych rád přešel zvolna do současnosti, vylíčil stav, jaký je dnes, co nese za rizika pro dítě, stručně vypsaly jevy, které se dnes v naší společnosti vyskytují a my jsme povinni je řešit a ještě lépe – jim předcházet. Zde popíšu „syndrom CAN“, vysvětlím jeho podstatu, tedy podstatu týrání, zneužívání a zanedbávání. Také za jakých okolností vzniká, jaké přináší negativní prožitky, jaká nese nebezpečí v souvislosti s dalším vývojem dítěte, které rizikové skupiny jsou nejnáchylnější z hlediska podmínek k jeho vzniku a

jaké skupiny lidí jsou možnými a potencionálními pachateli se sklony týrat dítě.

Dále se budu zabývat podobami, jaké může týrání mít, a to od fyzického, psychického, sexuálního, systémového, až po další a nejrůznější specifické formy, které nejsou tak známé a mediálně rozšířené, přesto velmi nebezpečné a bohužel často podceňované nebo opomíjené.

V dalším textu popíšu poranění jako následek týrání, a to druhy poranění, vyskytující se nejčastěji, a to fyzická, ale i psychická, sexuální a další.

Následná kapitola bude věnována diagnostice, neboť jediné včasné upozornění a včasné rozpoznání jevu je velice důležité, pro jeho podrobné prozkoumání, diagnostikování a následné stanovení řešení, aby se daly co nejvíce odvrátit a vyloučit negativní následky týrání a podobných nežádoucích protispolečenských jevů, které by do budoucna mohly ohrozit další všestranný vývoj dítěte.

Dále se budu zabývat zákonodárstvím, jenž má zaručit pomoc a ošetřit nežádoucí jevy týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte a srovnám se sousedními zeměmi Evropské unie.

Část praktická:

Zde se zaměřím na výzkum, který by měl poukázat, jak je na tom naše veřejnost s informovaností o týraných dětech, o zneužívání a zanedbávání, co se jim vybaví, slyší-li o problému. Chtěl bych získat přehled o tom, jak by si lidé určitých věkových kategorií poradili s řešením, kdyby se s tímto jevem setkali „tváří v tvář“.

Stanovil jsem několik hypotéz, připravil si otázky pro výzkum. Jako Výzkumnou metodu volím interview, jehož cílem a snahou je zjistit, co si lidé myslí a jaká zaujmají stanoviska.

Výsledky vyjádřím grafy.

3. TEORETICKÁ ČÁST

3.1. AGRESE, NÁSILÍ, TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ, ZANEDBÁVÁNÍ

je sociálně patologický jev, jemuž se věnuje obor „speciální pedagogika“, konkrétně speciálně pedagogická disciplína „**etopedie**“, nauka o poruchách chování a výchově a vzdělávání jedinců s poruchami chování. (V další kapitole popisují dělení pedagogiky na jednotlivé disciplíny.)

Pokud se něčí chování odchyluje od standardu, od našich morálních pravidel, označujeme jej jako sociálně patologické, tedy nemocné, takové, které do našeho života nepatří a objevovat by se tudíž nemělo. S ním spojené a z něho se vyvíjející pak popisujeme nežádoucí jevy a ty označujeme jako sociálně patologické. Samozřejmě je nutné také odlišovat hloubku a závažnost těchto nežádoucích jevů a podle toho pak rozeznáváme stupně společensky nepřijatelného chování:

- **disociální chování**

znamená lehkou odchylku od normy, jenž se dá zpravidla vyřešit řádnou a kvalitní výchovou, **nejlépe** v dobře a kvalitně fungující rodině

- **asociální chování**

vážnější odchylky od normálu, které ještě nepřestupují zákon, ale jejich řešení vyžaduje zpravidla i přítomnost odborné pomoci, např. v pedagogicko-psychologických poradnách, popř. medicínskou pomoc, pomoc psychologa. Ale v každém případě je zde opět na místě důsledná výchova rodičovská.

- **antisociální chování**

zde se jedná již o těžké odchylky od společenských pravidel, jejich přestupování má již protispolečenský charakter, hrubě porušující společenská pravidla a přestupující zákon.

3.2. JAK TO BYLO V MINULOSTI

Jak již jsem zmínil, násilí, agrese a podobné jevy provází lidstvo od nepaměti. Tedy to, co vidíme dnes, jako nepatřičné, nelíbí se nám to a nechtěli bychom se s něčím podobným setkávat. Ale některé společenské jevy, které již výše zmíněná morálka, lišící se v různých obdobích lidstva dříve povolovala a byly běžné, dnes bude zavrhovat, jednoduše proto, že mnohdy nám ze studia těchto historických událostí doslova běhá mráz po zádech.

3.2.1. EKONOMICKÁ OHROŽENÍ A OBĚTOVÁNÍ DĚTÍ

Již od pravěku platila přírodní zákonitost, že staří lidé mají přednost před dítětem a že i starší dítě má přednost před mladším. Pokud docházelo k obětování, v zájmu společenství, došlo vždy na ty nejmladší. Platil názor, že starší dítě, když bude samo, tak snáze přežije a je s ním méně starostí.

Dětí bylo v dávných dobách v rodinách velké množství. Proto byly děti někdy existenční přítěží zvláště v dobách nouze, hladu nebo při jiných druzích strádání. Každý hladový krk navíc byl dalším problémem a další přítěží. Pokud byly děti starší, bylo snahou rodiny, aby se jejich potomci co nejdříve postavili na vlastní nohy, popřípadě, aby rodině sami pomáhali.

Nebylo výjimkou, že děti, které byly tzv. „nadpočetné,“ byly zanechávány hned po narození svému osudu nebo pokud nemělo dítě tolik štěstí, aby se ho někdo dále ujal, bylo aktivně usmrceno.

Odstup mezi jednotlivými narozeními potomků činil kolem tří let. Starší děti již čile běhaly a byly do značné míry soběstačné. V těžších podmínkách, například v Africe, byl odstup mezi jednotlivými potomky až pět let.

V případě nechtěného narození ve „špatném čase“ hladu a strádání, to znamenalo, že se rodiče dítěte museli automaticky vzdát a tudíž se ho i zbavit.

V ohrožení svých životů byla i dvojčata, minimálně jedno z nich. O utrácení dvojčat se zmiňují mnozí etnologové ještě do minulého století. V některých společnostech se provádí dodnes.

Obětování dětí v zájmu udržení si určité finanční rovnováhy v rodině je již dnes otázkou jen některých rozvojových zemí světa. Při pedagogické praxi, když budete se svými žáky probírat v hodinách občanské výchovy téma „bohatství a chudoba,“ tak na Vás budou oči nic netušících dětí vyjeveně pohlížet a říkat si, jestli si z nich netropíte srandu, když jim popisujete, že na světě ještě stále existuje bída a hladomor. Většina rodičů nevede své ratolesti k všeobecnému povědomí o ekonomických rozdílech ve světě, kde ještě dodnes existují místa na naší planetě, kde přežívají rodiny s dětmi od svítání do soumraku s myšlenkou, že se také večera nemusí díky své tíživé existenční situaci vůbec dožít. Další nechtěné narozené děti díky nepřítomnosti a někdy možná i neznalosti antikoncepčních přípravků a pomůcek, jsou pro rodiče přítěží a často se stává, nebýt tedy humanitární a lékařské pomoci, že děti umírají na podvýživu a nemoci spojené s nemožností hygienického přístupu. Je to sice téma, u kterého „slabé žaludky“ mohou zapochybovat o správnosti a důvodu, proč by se tomu měly jejich děti vůbec učit, ale je to nedílnou součástí všeobecného rozhledu a sociálního soucítění s ostatními lidmi.

V poslední době hlavně díky rámcově vzdělávacím programům byla zařazena do výchovy i interkulturní výchova. Její součástí je také vybudování si všeobecného přehledu v sociálních sférách, proto se mohou také žáci zúčastňovat mnoha projektů na pomoc rozvoje škol v chudých rozvojových zemích.

3.2.2. FAKTOR POHLAVÍ

V řeckých rodinách bylo pravidlem mít dva až tři syny. O dívkách toto pravidlo neplatilo. Více jak jedno děvče v rodině bylo vzácností. I v movitějších rodinách se dívek bez větších rozpaků zbavovali.

„Na starých pohřebištích nacházejí archeologové nepoměrně méně koster děvčátek než chlapečků a méně dospělých koster ženských než mužských, ačkoliv při narození mají děvčátka co do počtu určitou mírnou převahu. L. DeMause (1994) shromáždil doklady, že poměr děvčat k chlapcům dosahujícím dospělosti byl v antice zhruba 100:400. Ve středověku se tento rozdíl snížil na 100:140 a teprve v 17. století se v některých evropských krajích nachází vyrovnaný poměr pohlaví.“¹

Menší počet dívek byl účinným socioekonomickým nástrojem. Omezila se porodnost a jak platilo v malých antických městských státech, čím méně lidí, tím méně se musí nastřádaný majetek dělit. Proto bylo výhodnější mít méně členů a tudíž nárok na větší majetek.

Odjakživa žila také představa o nadřazenosti mužského pohlaví. Hlavní roli hrála asi tělesná síla a tudíž i dobrý vojenský potenciál, spojený s obranou majetku, rodiny či společenství.

¹Dunovský, J.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada Publishing. Praha 1995. s.27.

3.2.3. POMSTA ČI OBĚTOVÁNÍ DÍTĚTE

Podle Dunovského se o pomstě dozvídáme již ve Starém zákoně. Šlo o fyzickou likvidaci potomků cizího rodu, tzv. „pomsta nepříteli.“ Zbavení se protivníka vybitím jeho dětí, se panovník zbavil následně možné pomsty od dětí protivníka až by vyrostly.

Ničím zvláštním nebylo ani obětování dětí. Dělo se tak z důvodu usmíření si rozhněvaného božstva. Dítě bylo bráno jako cenný dar v podobě čestné a nevinné oběti. Příklady dětských obětí objevujeme například v příběhu o Abrahámovi, který měl Hospodinovi obětovat svého syna či v příběhu o Agamemnovi, trojském vojevůdci, který si chtěl obětováním své dcery usmířit bohyni Artemis. Naštěstí v těchto příbězích bohové své oběti nepřijali.

Dítě bylo v Antice tvorem, který nemá žádné právo. Otec mohl se svým dítětem nakládat jak se mu zlíbilo – patria potestas. Zlomem v historii byl asi rok 374. Od této chvíle bylo bráno zabití dítěte jako vražda. V právním kodexu bylo dítě bráno jako lidská bytost, která má svou duši a na niž se vztahuje v křesťanství přikázání „nezabiješ.“

3.3. CHARAKTERISTIKA SYNDROMU CAN

Dojde-li k poškození, narušení, zásahu do stavu a vývoje dítěte z hlediska sociálního, psychického i fyzického, vzniklého z nějakého nepatřičného, či nepřijatelného jednání rodičů, pěstounů, zákonných zástupců, pedagogů nebo i dalších cizích dospělých osob, hodnotíme, charakterizujeme a klasifikujeme tuto skutečnost jako **syndrom CAN**. Tato zkratka pochází z angličtiny, která užívá termíny: „abuse“ (zneužívání) a „neglect“ (zanedbávání), v celkovém kontextu „**child abuse and neglect**“ což charakterizujeme odpovídajícím českým výkladem jako „**týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte**“.

Od rozhodnutí Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 k syndromu CAN řadíme tyto skutečnosti:

- a) fyzické týrání dítěte
- b) psychické týrání dítěte
- c) sexuální zneužívání
- d) šikanu
- e) zanedbávání
- f) sekundární viktimizace

(victim = oběť, pojem, užívaný v kriminologii a v kriminalistické psychologii) což je sekundární zraňování a vystavování dítěte nadměrné psychické zátěži, probíhající např. formou opakovaného zpovídání dítěte o události, pochybování o tvrzení dítěte o události, svádění viny na dítě z důvodu nabádání, svalování viny na dítě z druhého („jsi starší, měj jsi ho hlídat“) nebo odebrání dítěte z rodiny.

- g) Münchhausenův syndrom by proxy

Münchhausenův syndrom řadíme mezi duševní poruchy, kdy je předstírána nějaká psychická, či fyzická anomálie, onemocnění, vyžadující odbornou, nejlépe medicínskou léčbu. Pokud máme před sebou Münchhausenův syndrom takzvaně v zastoupení – „by

proxy“, hovoříme o stavu, či jevu, kdy dítě žádnou chorobou nebo patologickým stavem netrpí, ale dospělý u dítěte, jež je na něm závislé, předstírá a vykonstruuje, případně vyvolá symptomy onemocnění, vyžadující léčbu a jejich řešení. V této souvislosti může ze strany narušeného rodiče nebo jakékoli jiné dospělé pečující osoby dojít až extrémům, jakými jsou například zmanipulování výsledků vyšetření, falšování lékařských zpráv a vyšetření, v nejhorším případě i podávání chemikálií (léků, jedů, či jiných látek), z důvodu snahy o vyvolání symptomů nemoci u dítěte.

Status, výsledek, vyplývající ze všech těchto vyjmenovaných skutečností je, že vždy dítě strádá po fyzické i psychické stránce a je bezprostředně ohrožen jeho následný vývoj.

V polovině minulého století začali lékaři ve světě studovat negativní jev zanedbávání, zneužívání a týrání dítěte, jako „Battered Child Syndrome“ kdy byl poprvé popsán v roce 1962, tedy skoro před padesáti léty, tehdy nazývaný syndrom bitého dítěte a týrání, zanedbávání, či zneužívání bylo nazváno komplexně jako „neúrazová poranění“. Později byl zaveden a ustanoven pojem „syndrom CAN“, jenž u nás začal být studován a následně prorazil až v létech sedmdesátých. Posléze v devadesátých létech se začaly evidovat případy, týkající se CAN, stejná doba nese i počátek vzniku různých neziskových organizací, zabývajících se pomocí ohroženým dětem, krizová centra a linky důvěry. Od roku 1991 byla u nás přijata a platí **Úmluva o právech dítěte**.

Jako i v jiných případech, např. u problému drogových závislostí, alkoholismu nebo záškoláctví a dalších, i v případech rizika vzniku CAN existuje vyšší exponovanost pro některé, takzvané rizikové skupiny dětí, u nichž může ve větším procentu k popisovanému jevu docházet. Bývá to často:

- a) neprospívající žák
většinou ze slabého a nevyhovujícího sociálního prostředí, trpící ať už nedostatkem sociálních podnětů, či nedostatkem nadání ke vzdělání
- b) dítě s LMD (lehkou mozkovou dysfunkcí), které je často nesoustředěné, hyperaktivní, dráždivé, náladově nevyvážené, psychicky labilní, trucovité, negativistické a v důsledku tohoto i prospěchově ohrožené
- c) dítě v péči nevlastního rodiče
- d) dítě psychicky nedozrálé, zpomalené, neaktivní, utlumené, pasivní, neschopné zaujmout jakoukoli pozornost dospělého i ostatních
- e) v případě sexuálního zneužívání lze zařadit i děvčata s vyspělým vzhledem a popř. „mazlivým“ chováním

Stejně jako pro děti týrané, zneužívané a zanedbávané existují i rizikové skupiny mezi dospělými, kteří týrají, zneužívají a zanedbávají. Ty často najdeme mezi jedinci, kteří se vyznačují tím, že:

- a) i jejich dětství je poznamenáno zkušeností s týráním, zneužíváním, či zanedbáváním
- b) vývoj jejich osobnosti byl a je patologický
- c) často se jedná o jedince např. neúspěšné, psychicky nespokojené se sebou sama, zneuznané
- d) nezřídka mezi nimi najdeme lidi neurotické, neschopné sebeovládání a sebekontroly
- e) lidi žijící v neustálém stresu

- f) jedince nedozrálé a neschopné být řádnými rodiči
mezi nimiž mohou být např. i osoby s mentální retardací, dementní, psychopatické
- g) stejně tak rodiče, kladoucí na své děti nesmyslně vysoké nároky, zpravidla buďto proto, že chtějí, aby jejich dítě bylo lepší než oni sami nebo že prostřednictvím svého dítěte chtějí sami nějak vyniknout (chlubení se výsledky svého dítěte), často i proto, že co sami nedosáhli, očekávají, že jejich dítě splní a kompenzuje jim tak jejich vlastní handicap.
- h) také lidé závislí na drogách, či alkoholu
- i) osoby trpící sexuálními deviacemi
- j) lidé, žijící neobvyklým způsobem, odlišným životním stylem, tím myslím členy různých neobvyklých skupin, nejčastěji náboženských sekt.

Jak popisuje vzhledem ke všem jednotlivým oblastem vývoje dítěte Světová zdravotnická organizace (WHO) rizikové faktory týrání, zneužívání globálně:

- Z hlediska dítěte:

pohlaví, předčasná vyspělost, nechtěné dítě, tělesně postižené dítě;

- Z hlediska rodičů: nízký věk, osamělý vychovávající rodič, nechtěné těhotenství, nedostatečné výchovné rodičovské kompetence, osobní zkušenost s týráním v dětství, drogová závislost, nedostatečná předporodní péče, fyzická nebo psychická nemoc, problémy v partnerském vztahu;

- Z hlediska rodiny: velikost rodiny, nízký socioekonomický status, společenská izolace, vysoký stupeň stresu, násilí nebo zneužívání v rodině v minulosti;

- Z hlediska společnosti: neexistence nebo nerespektování dětských práv, neuznávání hodnoty dítěte (diskriminace podle pohlaví, děti

menšinových skupin obyvatel, postižené), sociální nerovnost, organizované násilí (vátky, vysoká kriminalita, akceptace násilí ze strany společnosti, násilí prezentované v médiích, kulturní normy dané společností).

Na závěr kapitoly několik vyvrácených mýtů

„1. Sexuálního zneužívání se dopouštějí jen lidé, které oběť nezná. (omyl)

Sexuálního zneužívání se může dopustit kdokoliv (rodiče, příbuzní, rodinní přátelé, učitelé,...).

2. Týrá-li někdo dítě pouze pod vlivem alkoholu nebo drog, pak skutečný problém je v jeho závislosti na alkoholu nebo drogách.

Pokud se zbaví této závislosti, přestane i zneužívání. (omyl)

Alkohol ani droga samy o sobě nikdy týrání nevyvolávají. Tyto látky však mohou odstranit zábrany a člověk pod jejich vlivem jedná podle svých skutečných impulsů. Někteří lidé se dopouštějí sexuálního zneužívání jen pod vlivem alkoholu nebo drog, ale to neznamená, že za jejich chování může alkohol nebo droga. Takový člověk „potřebuje“ drogu, aby dělal to, co stejně v podstatě dělat chce.

3. Chlapce sexuálně zneužívají jedině homosexuální muži. (omyl)

Jsou známy případy, kdy chlapce zneužívaly ženy nebo heterosexuální muži. Podobně dívky mohou být zneužívány heterosexuálními ženami.

4. Pokud se dítěti sexuální kontakt s dospělým člověkem líbí, nejde o skutečné zneužití. (omyl)

Některé děti mohou nalézt určité potěšení v sexuálním zneužívání, které je jim vnuceno. Člověk, který dítě sexuálně zneužívá, mu také někdy říká, že jeho potěšení je důkazem, že dítě o sexuální aktivity

opravdu stojí. I když tělo dítěte reaguje pocity potěšení, neznamená to, že je za zneužití odpovědné. Děti nejsou nikdy odpovědné za sexuální zneužívání, bez ohledu na to, jaké přitom mají pocity.

5. Pokud má dítě neustále nějaké potíže, pak aspoň částečně může samo za to, že se na něj rodiče zlobí a týrají ho. (omyl)

Stejně tak jako dítě nikdy není odpovědné za sexuální zneužití, nenese také nikdy odpovědnost za fyzické týrání.

6. Týrání se dopouštějí jen lidé s nízkým vzděláním. (omyl)

Případy fyzického, sexuálního nebo psychického týrání nalezneme ve všech sociálních, vzdělanostních a majetkových vrstvách, u všech ras a ve všech typech rodin.

7. Pokud rodiče neustále urážejí nebo ponižují své dítě, pak zřejmě muselo udělat něco, čím je vyprovokovalo. (omyl)

Platí, že dítě není za žádné týrání či zneužívání odpovědné. Stejně tak rodiče nezneužívají psychicky své dítě proto, že by si to zasloužilo, ale proto, že mají vnitřní potřebu to dělat.

8. Dospělí se dopouštějí sexuálního zneužívání jedině proto, aby dosáhli sexuálního uspokojení. (omyl)

Někteří dospělí (nebo dospívající) navazují sexuální vztahy s mnohem mladšími dětmi spíše proto, aby vychutnali vlastní pocit moci nad druhým člověkem. Jiní agresori skutečně považují děti za zdroj sexuálního uspokojení. Tito lidé se mohou cítit sami bezmocní a nejistí (např. sami byli v dětství sexuálně zneužíváni) a sexuální oblast v nich může vyvolávat takový strach, že se cítí dobře jedině s dětmi.“²

² Hubáčková, J.: Syndrom CAN: Definice a rizikové faktory [online]. Informační a vzdělávací portal školství Zlínského kraje [cit. 2008-08-15]. Dostupné z: <<http://www.zkola.cz/zkeu/rodiceaverejnost/socialnepatalogickejevyajejichprevence/tyrani-zneuzivaniazanebavanidetiidospelych/syndromcan/12448.aspx>>

3.4. TÝRÁNÍ A JEHO FORMY

Definice týrání, podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 (publikováno v časopise Děti a my, ročník XXIII, 1993, č. 4, str. 9):

„Tělesné týrání

je definováno jako tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.“
(„Zdroj: http://www.iustin.cz/Ruzne/DEF_TYR.asp“)

Týrání není pouze bití, šikana nebo nějaké tělesné trápení. Týrat někoho můžeme i tím, že jej stavíme před neřešitelné úkoly, chceme po něm, aby splnil nesplnitelné, pokud nesplní, hrozíme tresty, kterých se týraná osoba bojí a vyvolávají v ní stresové situace.

Z toho plyne, že týrat někoho lze nejen fyzicky, ale i psychicky, sexuálně a který případ je horší a zanechává horší následky se nedá jednoznačně říci. Jednotlivé formy popisují podrobněji v dalších podkapitolách. Ve většině případů ale lze říci, že tyto všechny formy jdou ruku v ruce, protože týraná osoba např. fyziky nebo sexuálně prožívá i v podobě neustálého strachu a obav co zase přijde i muka psychická.

S jistotou lze tvrdit, že je nutné jakékoli týrání radikálně řešit a opatrně posuzovat dle závažnosti případ od případu. Také víme, a je třeba toto zmínit, že týrání jakékoli může mít nedozírné negativní následky pro týranou osobnost do daleké budoucnosti. Týraný člověk si s sebou nese po celý život stín hrozných prožitků, které by samozřejmě nejraději nikdy nezažil. Nejen hrozné vzpomínky a

noční můry a podobně, ale také četná poranění mnohdy s trvalými následky.

U jakéhokoli druhu poranění je nutné se nad touto skutečností velmi zamýšlet. Zvláště z pozice učitele, který má za děti odpovědnost, i když jen na ploše školy. Je třeba být velmi obezřetný. Pedagog se sice setkává velmi často s teoretickým postupem, jak pomoci v případě týraného dítěte, ale když se teorie náhle promění v praxi, pak si často neví rady ani učitel, ani žák. Mnoho případů násilí na dětech s výsledkem poranění, lze běžně z pozice učitele a žáka sedícího v lavici, bezpečně poznat. Mnohočetné podlitiny mohou sice být výsledkem klukovské potyčky, či závěrem sportovního zápolení, ale pokud vyskytují často, nezbyvá nic jiného než si s žákem promluvit. Týrané děti se většinou, z osobní zkušenosti, s učitelem nebo rodiči o svém týrání nerady baví. Je však rozdílem, zda-li je týranou osobou hoch nebo dívka. Každý faktor osobnosti ovlivňuje ochotu mluvit o svém problému různě. Každopádně se vše projevuje na jejich chování a následně i na jejich soustředění a v neposlední řadě i prospěchu. Z markantního kolísání známek, jenž lze dobře pozorovat, se stává ukazatel, že se v dítěti něco odehrává a že není něco v pořádku.

V této kapitole jsem se zaměřil na popis forem týrání, kde jsem zahrnul i hledisko lékařské.

Formy týrání jsou velmi různorodé. Dle Fondu ohrožených dětí je nejčastější formou týrání surové bití, tj. bití rukama, pěstmi, či jinými předměty jako například opaskem, prutem, gumovou hadicí. K týrání bohužel patří i kopání, mlácení hlavou o zeď, pálení cigaretami, trhání vlasů, popáleniny o kamna či jiný žhnoucí spotřebič. Setkáváme se i s úmyslným opařením, topením, svazováním k židli, dušením. Další formy týrání už asi není třeba dále popisovat.

Za týrání se považuje i opomenutí osobní péče. K tomu dochází, když dítě není samo schopné se o sebe postarat a ten,

komu bylo dítě svěřeno, toto opomíná. Sem patří zanedbávání osobní hygieny dítěte, které často vede až k těžkým opruzeninám a dalším závažným zdravotním problémům.

3.4.1. TĚLESNÉ TÝRÁNÍ

Tělesné týrání lze rozdělit na tělesná týrání aktivní a pasivní povahy. První zmíněná skupina – týrání aktivní – zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. Ty mohou vyústit k následnému viditelnému poranění či závažnějšimu a hůře poznatelnému poranění skrytému.

Tělesné týrání je často způsobeno nezvládnutou nadměrnou agresí rodiče či osob, které mají dítě v péči. Tělesné trestání lze těžko odlišit od týrání. Tato hranice mezi tělesným trestem a týráním je často téměř nezjistitelná. Je těžké rozhodnout, zda-li šlo o pouhou náhodu nebo nedostatečnou péči. Proto je povinností lékaře či jiné zainteresované osoby, při zjištění poranění se zamyslet a důkladně prozkoumat, jak k poranění došlo a to někdy i za pomoci sociálních pracovníků.

Podle studie Vaníčkové a spol. z roku 1994 jsou 2/3 děti bity výjimečně. Každé páté dítě je však bito relativně často. Fackování, výprask, kopance a silné rány až dítě ztratí rovnováhu, to vše se stalo „výchovnými prostředky“. O to děsivější je, že se takto u nás „vychovávají“ i dívky. Vše zkrátka nasvědčuje tomu, že tělesné násilí je u nás dosud výchovným prostředkem velkého významu.

Je ale nutné zmínit i školní prostředí i to, že v dnešní škole se již děti tělesně netrestají a když, tak opravdu výjimečně a to s rizikem, že příslušný pedagog – neprofesionál za nepřipustný tělesný trest ponese adekvátní následky. Ale vždycky tomu tak nebylo. Ze svědectví jedné starší paní, která chodila do základní školy v době, kdy se již začínalo mluvit o tom, že tělesné tresty ve

škole jsou nepřípustné, vím, že tehdy jejich učitel matematiky zbil žáka 8. třídy tak, že „chytal druhou o tabuli a když se otočil do třídy, měl zkrvavený obličej a krev mu tekla hlavně z nosu“. Jak jsem slyšel, zbil žáka a nebylo to poprvé, ani naposled. Tento učitel fyzicky trestal – skoro by se dalo říci denně a to nejen chlapce, ale i dívky. Tenkrát si nikdo z dětí nestěžoval, prý proto, že se báli „ještě horšího, dalšího, co by mohlo přijít“.

„Výchova bez „pozitivního výprasku“

Na toto tvrzení zareaguje minimálně jeden rodič. V naší společnosti se šíří názor: „Uhodit zvíře se nazývá krutost. Uhodit dospělého se nazývá agrese. Uhodit dítě se nazývá výchova.“ Obecně se připouští, že děti občas potřebují „na zadek“ jako důkaz rodičovské autority. Nicméně toto tvrzení je chybné. „Používání tělesných trestů není v ničem znamením skutečné autority ani výchovné kompetence. [...] Tělesné tresty i vysvětlené, kontrolované a realizované s nejlepšími úmysly jsou škodlivé a v posledku vyvolávají opačný účinek, než byl původně zamýšlen. Vedou dítě k násilí. Výprask i pohlavky dělají dobře osobě, která se jimi vybíjí zlost. Ale pokud jde o výchovu, ve skutečnosti jsou účinné pouze krátkodobě. Umlčují spor a umlčují i dítě. A za tímto umlčením se může rozvíjet ponížení, úzkost, vztek, pocit nespravedlnosti, necitelnost, pohrdavé a arogantní chování, touha po pomstě....“³

³ Trélaün, B.: Překonávání konfliktů v rodině. Portál. Praha 2005. s. 49.

3.4.1.A. ZAVŘENÁ PORANĚNÍ

Příkladem zavřených poranění mohou být otřesy. Zvnějšku nejsou nijak poznatelné, jelikož se jedná většinou o otřesy mozku či poranění míchy.

Pohmožděniny se vyskytují u 90% případů tělesného týrání. Projevují se jako malé podkožní krevní výrony, „modřiny.“

„Jsou obtížněji zjistitelné na tmavé kůži (např. u Romů) a procházejí přirozeným procesem změny barvy. Od 0 do 48 hodin je to otok a červená neb modrá barva, druhý až třetí den purpurová barva, čtvrtý až sedmý den žlutá až hnědá, za více jak sedm dní hnědá, blednoucí.“⁴

Dalším neméně vzácným poraněním je vytrhávání vlasů. Často se tak stává i v celých chomáčcích. Výsledkem jsou lysiny.

Při kousnutí dochází ke tvorbě modřin i krvácení. Je nutné v takovémto případě vyhledat zubního lékaře, který je schopen vhodného posudku.

U malých dětí se často lze setkat s postižením mozku v důsledku třesení dítětem (Shaking Child Syndrom). Je to klasický doklad extrémního násilí na dítěti. Při použití velké síly při třesení může dojít i k usmrcení dítěte.

3.4.1.B. OTEVŘENÁ PORANĚNÍ

K těmto poraněním patří například časté poranění hlavy. Rány na hlavě jsou většinou provázeny roztržitím lebečních kostí. Při

⁴ Dunovský, J.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada Publishing. Praha 1995. s.42.

přítomnosti nitroočního krvácení jsou lékaři schopni lehce vyvodit z jakého důvodu k tomuto krvácení dochází. Bývá výsledkem přímých úderů na oblasti očnic – rány pěstí do oka.

K otevřeným poraněním řadíme i popálení. Popáleniny, především ty většího rozsahu mohou způsobit celkovou reakci organismu. Úmrtnost záleží na rozsahu popálenin u dítěte.

3.4.1.C. MNOHOČETNÁ PORANĚNÍ

„Objevují se v rámci syndromu CAN všude tam, kde situace dítěte, nejčastěji v rodině, se postupně stává velmi nepříznivou a kde již dítě delší dobu trpí především opakovanými útoky psychopata. Pokud je obětí agrese též matka, trvá objevení takového závažného ohrožení členů rodiny relativně velmi dlouho.“⁵

3.4.2. PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ

O psychickém týrání se nemluví tak často jako o týrání fyzickém či sexuálním. Ono je to totiž tak, že si mnohdy neuvědomujeme, že vše co se nám stane, fyzicky to bolí, tak v nás zanechává i psychický prožitek a povědomí o situaci, jenž se stala obavou, aby se nestala znovu a opakovaně. Toto se dá částečně spojit i například s tím, že malé dítě, které si sáhne na rozpálená

⁵Dunovský, J.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada Publishing. Praha 1995. s.50.

kamna, zažívá něco velmi nepříjemného. Na zbytek života má zpravidla zafixováno, že kdykoli pokus zopakuje, nepříjemný prožitek se také zopakuje a tudíž nemá sahat na rozpálená kamna, protože této situace se chce vyvarovat a bojí se jí.

Psychické či emocionální týrání je týrání, jenž nelze snadno rozpoznat na první pohled. Samozřejmě záleží na intenzitě, na době, po kterou je dítě týráno a na věku týraného. Věk je důležitým měřítkem. Záleží na jakém stupni vývoje se týrané dítě nachází, jelikož platí, čím starší je týraný jedinec, tím je jednodušší se pro něho s touto skutečností vyrovnat, popřípadě i naučit žít. Přesto ale musíme počítat s tím, že v psychice jedince v jakémkoli věku, po jakékoli hrozné situaci, zůstane jakýsi pomyslný „zásek“, prostě čárka, která je nesmazatelná a s novou nepříjemnou zkušeností, byť léty zastrčená do pozadí, znovu vyplave na povrch.

Reakce na týrání jsou různé. Jsou děti, které se stáhnou a uzavřou do sebe. Stanou se ustrašenými a úzkostnými. Žijí si ve svém světě. Jiné děti, které byly týrané, reagují agresivně a stále prosazují své názory. Většinou se jedná o napodobení chování jejich rodičů nebo dospělých v jejich blízkém okolí.

Jak již jsem zmínil, existují mnohá, ale nikdy stoprocentně průkazná vodítka k tomu, jak zjistit, je-li dítě týráno. Je zde ale mnoho aspektů, kterých si musíme všímat. Jako rodič, učitel, kamarád nebo i nezávislý pozorovatel, prostě každý, kdo s dítětem přichází do jakéhokoli styku. Není normální například, že je dítě permanentně ze všeho vyděšené, že si kryje obličej a hlavu jakoby na obranu, když jen někdo v jeho okolí zvedne ruku, že se leká a přikrčí, když někdo na někoho zavolá nebo zvedne hlas, či že se dokonce někdy v noci pomočuje, nebo se budí zpocený z noční mûry. Vždy je varující každý signál, jenž by mohl vést k podezření, jakkoli je těžké toto prozkoumat a vyvodit správný závěr. Mnoho dětí si ale do dospělosti odnáší „šrámy na duši“, které jsou následkem nějakého psychického teroru, zažitého v dětství.

S psychickým týráním se nesetkáváme jen ve směru rodič – dítě, ale můžeme někdy hovořit i o týrání rodičů dětmi. Může se jednat, jak o týrání psychické, tak i fyzické. Zvláště s pokročilým věkem rodičů. V případě starších lidí hovoříme někdy i o psychickém vydírání. Určitě se nejeden z nás setkal se situací, kdy se starý člověk cítí utiskovaný (i když tomu tak často ani není) a vyžaduje si pozornost. Pokud se mu v jeho počinání nedaří, začíná větu se slovy: „Že já jsem se zase probudil. Vždyť už mě k ničemu nepotřebujete....“ I v tomto případě se jedná o druh psychického týrání.

3.4.3. ŠIKANÁ

Jednou z nejznámějších forem psychického týrání spojeného s fyzickým je šikana.

„Šikana je definována jako agrese, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jedinci nebo skupině víceméně bezbranným, ať už pro fyzickou nebo jinou slabost nebo nemožnost účinné obrany.“

(„Zdroj: Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z., 1995, s. 69)

S šikanou se lze nejčastěji setkat na školách, internátech, ale i mezi vojáky či jinou velkou skupinou lidí, nacházející se většinou pohromadě. Odjakživa měl každý jedinec chuť vládnout nad svými mladšími či slabšími vrstevníky, být něčím víc a usnadňovat si tak svůj život.

Typické pro šikanu je hrubé chování, hrubá manipulace až fyzické násilí, doprovázené hrubými nadávkami a posměchem.

Šikana může ovlivňovat velkou škálu lidí. Škola je pro šikanu úrodnou půdou a místem, kde se díky počtu lidí na malé ploše velmi daří. Setkáváme se se šikanou od starších žáků (mazáků), kteří si nechávají nosit od mladších spolužáků svačiny, nosí jim tašky, musí

dát přednost v řadě na oběd staršímu. Dalším příkladem je dobře prospívající žák, který svým vývojem utíká ostatním žákům. Od méně chápajících, zato silnějších žáků se mu dostává odměn v podobě různých výhružek a posměšků. Lze tedy říci, že působitelé šikany jsou všeobecně agresivní ke svému okolí, impulsivní, dominantní a bez schopnosti se vcítit do pozice druhých. Není výjimkou, že se z oběti stává útočník. Snaha vymanit se ze své špatné pozice je silnější, než síla ke stálému odporu. Jedině principu násilí podléhá ve chvíli, kdy si myslí, že pochopil jak to funguje. Domněnka, že kdo nemučí je mučen, pak v takovémto jedinci vybudí agresi.

3.4.4. SEXUÁLNÍ TÝRÁNÍ

Tento jev se objevoval již v dávných dobách a kulturách. Toto týrání lze většinou charakterizovat jako sexuální uspokojování dospělého jedince na dítěti. Dítě může být zneužíváno i v oblasti prostituce či pornografie. Sexuální zneužívání je doprovázeno i násilím za účelem mlčenlivosti dítěte. Proto je velmi náročné objevit a prokázat sexuální zneužívání.

„Zatímco v Americe a západní Evropě šel vývoj od 60. let od fyzického týrání přes duševní a citové týrání k sexuálnímu zneužívání a přes tyto formy ubližování dítěti se dostal k dalším velmi vážné kategorii, kterou je zanedbávání dítěte, u nás jsme se od zanedbávání a citové deprivace dostali k fyzickému týrání a sexuálnímu zneužívání dítěte.“⁶

⁶Dunovský, J.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada Publishing. Praha 1995. s.50.

Asi 20% případů sexuálního zneužití se odehrává u dětí v předškolním věku, u batolat a kojenců. Méně časté je sexuální zneužívání chlapců. Pachatelé jsou častěji heterosexuální muži.

Riziko sexuálního zneužití zvyšuje osamělost dítěte nebo rozpad rodiny.

Dysfunkční rodina, která není schopna svému dítěti zajistit svou pozornost a bezpečí, je příčinou emoční deprivace dítěte. Zvýšeným rizikem je nevlastní otec dítěte, vystupující v roli tzv. „strýčka,“ rodiče, pijící alkohol a zneužívající drogy. Postižené či handicapované děti jsou přímo magnetem pro sexuální zneužití. Nikdo jim nevěří a jejich práva bývávají často velmi omezena. Vše je důsledkem nedostatečné kontroly usnadňující sexuální zneužití.

Bohužel se postupem doby a rozvojem techniky, hlavně světových sociálních sítí na internetu, setkáváme s rozmachem dětské pornografie a dětské prostituce. Jedinci, kteří tento druh potěšení vyhledávají jsou často dopadeni policií, která rázně zakrojuje v této věci. Skoro každý den se v tisku dočítáme, že došlo k prolomení utajení některého z gangů, jenž se zabýval šířením a distribucí dětské pornografie.

Pro příklad jsem si na českém internetovém vyhledávači seznam.cz vyhledal heslo „dětská pornografie.“ První odkaz, který mi tento vyhledávač našel, je níže uvedený článek.

„Internet je veřejná síť kam má přístup v podstatě každý, mnoho lidí z celého světa. Bohužel, má tam přístup i mnoho kriminálních živlů a úchyláků, pro které je internet nástroj pro uspokojení jejich odporných chťičů. Na internetu existují skupiny lidí, kteří vlastní a šíří dětskou pornografii – pedofilové. Pedofilie je nebezpečná sexuální deviace, která v některých případech vyžaduje ústavní léčbu. V Česku je držení a šíření dětské pornografie trestné, což je naprosto v pořádku. V minulosti však „pouhé“ držení dětského porna trestné nebylo – to se již naštěstí změnilo. Policie ČR

intenzivně spolupracuje s FBI a Interpolem a předávají si vzájemně IP adresy lidí, kteří sledují či stahují dětské porno. Pedofilové si myslí, že internet je anonymní síť, v čemž se ale velice mýlí, protože každá IP adresa je vystopovatelná, a to i dynamické IP adresy. Problém někdy bývá u proxy serverů (anonymizérů), ale i v tomto případě lze zjistit – z logů serveru „pravou“ IP adresu 😊.

Bohužel, na dětské pornografii je závislých i hodně pedofilních Čechů, v minulosti čeští policisté odhalili tisíce takovýchto zvrhlíků. Nejsmutnějším na tomto však je skutečnost, že dětskou pornografii sledují také skupiny lidí, kteří mají pomáhat a chránit či vychovávat děti, je to jejich pracovní náplň! V minulosti bylo usvědčeno z dětské pornografie mnoho soudců, vysoce postavených policistů, dokonce i pedagogičtí pracovníci, kteří do styku s dětmi přicházejí doslova denně. Potom je opravdu nesmírně obtížné dětskou pornografii vymítit a bojovat proti ní, když ti, co mají být nástrojem tohoto boje, sami tuto odpornou – nelegální činnost dělají, jedná se např. o policisty, ředitelé škol atp. .

U pedofilů, při domovních prohlídkách, detektivové často nacházejí filmy a fotografie, na kterých je vykonáván i pervezní sex s malými dětmi, věková hranice těchto dětí je dokonce od jednoho roku – chudáčci děti 😞. Dětskému pornu se bohužel nevyhýbají ani nechutné zoofilní sexuální praktiky! V případech dětského porna figurují lidé všech věkových skupin – 18 – 80 let, nejedná se pouze o muže, ale také o ženy, které tvoří dokonce celou jednu čtvrtinu.“⁷

⁷Bestmen.: Dětská pornografie je něco nepřipustného a zvrhlého! [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: <<http://czblog.cz/detska-pornografie-je-neco-nepripustneho-a-zvrhleho/>>

3.4.4.A. SPECIFICKÉ TYPY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

Mezi typy sexuálního zneužívání řadíme od verbálních návrhů přes nekontaktní chování až po přímý sexuální kontakt.

Nekontaktní sexuální chování zahrnuje verbální sexuální návrhy, dětskou pornografii, exhibicionismus či voyerismus (sexuální vzrušení při pozorování svlékajícího se nebo nahého dítěte). V těchto případech se dítěte nedostává do přímého kontaktu, ale většinou se tento typ sexuální chování odehrává přes internet.

Druhým typem sexuálního chování je chování kontaktní, které lze rozdělit ještě na podskupinu nepenetrativní a penetrativní. Do nepenetrativní aktivity spadá dotýkání se, mazlení se na genitáliích nebo prsou pomocí předmětů, rukou, genitáliemi a to jak přes oblečení, tak na nahém těle. Kontaktní sexuální chování lze rozdělit do tří skupin činů podle sexuální aktivity dospělého, na mírně závažný čin – expozici, na závažný čin – různá uspokojování nekoitálního charakteru a velmi vážný čin – koitus.

Aby se u sexuálního chování mohlo hovořit o zneužití, musí toto chování splňovat několik podmínek. Pachatel musí být starší než dítě, musí být v pozici autority a sexuální aktivitu dítěte si vymáhá silou či podvodem. Ve všech těchto případech se jedná o neadekvátní chování dospělého jedince vůči dítěti hlavně v oblasti etiky.

Penetrativní aktivity se spojují s proniknutím prstů či předmětů do genitálií dítěte a ty lze dále rozdělit na orálně genitální, análně genitální a genitálně- genitální kontakt.

Další důležité dělení je na sexuální chování intrafamiální a extrafamiální. Pokud se jedná o incest či zneužívání nevlastním otcem hovoříme o intrafamiálním sexuálním zneužívání. Můžeme se také setkat s jednorázovým zneužitím způsobené pedofilní či

jinak mentálně retardovanou osobou. Poté hovoříme o extrafamiliárním zneužití (mimo kruh rodinný).

3.4.5. ZVLÁŠTNÍ FORMY TÝRÁNÍ

3.4.5.A. SYSTÉMOVÉ TÝRÁNÍ

Systémové týrání je považováno a řazeno mezi druhotné formy týrání – druhotné ubližování. Takovýto systém je mnohokrát založen proto, aby týranému jedinci byl ku pomoci, ale místo aby byl prospěšný, dále jedince ještě více poškozuje. Příkladem mohou být různé formy vyšetření dítěte, která jsou naprosto zbytečná a k dítěti absolutně bezohledná a dítě nešetřící. Do systémového týrání lze zahrnout i pěstounskou či náhradní péči klasického typu, kde se děti častokrát střídají, což na nich zanechává neblahý dopad. Dítě chce samo někde zakotvit a žít dále normální poklidný život a ne se obávat další změny prostředí, spojené se změnou rodiny či místa náhradní ústavní péče.

Dalším typem systémového týrání je organizované zneužívání dítěte. Například sexuální zneužívání je dnes organizováno až do tzv. sexuálních sítí, které neznají hranic zemí ani kontinentů.

3.4.5.B. RITUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Člověk by předpokládal, že se spíše jedná o smyšlený námět nějakého filmu, ale bohužel se jedná o holou skutečnost. Rituální zneužívání bývá považováno za jedno z nejbizarnějších druhů zneužívání. Popisováno slovy dětí, bývá často rituální zneužívání

bagatelizováno či považováno za výmysl dětské fantazie. Vyznačuje se neuvěřitelnými příznaky a rysy.

Podle La Fontainové z roku 1993 podal jako první ucelenou definici pojmu „rituální zneužívání“ Tinkelborn v roce 1988.

„Považuje je za takové zacházení se dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, které mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí nějakého organizovaného společenství. Vyzývání těchto symbolů nebo provozování takových aktivit, většinou opakovaných, je užíváno též k nahnání strachu dětem. Většinou jde ovšem o podstatně závažnější skutečnost.“⁸

⁸ Dunovský, J.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Grada Publishing. Praha 1995. s.101.

3.4.6. PEDAGOGIKA JAKO CESTA K NÁPRAVĚ

Pedagogika je věda, zabývající se širokým spektrem činností, jež mají za úkol naši výchovu a vzdělávání, a to nejen dětí, ale kohokoli z nás a v jakémkoli věku. Zahrnuje celou škálu pedagogických disciplín, z nichž každá z nich má na starosti určitou oblast. Mnozí lidé, neznalí problematiky, se mylně domnívají, že tato disciplína nabízí pouze péči o jedince s mentální retardací. Pochopitelně ale tomu tak není. Speciální pedagogika zahrnuje další disciplíny, tvořící celkovou péči, oborově, jak je zapotřebí.

Jsou to:

podle druhu postižení

- surdopedie – výchova a vzdělávání osob s poruchami sluchu
- tyflopedie – výchova a vzdělávání osob s poruchami zraku
- somatopedie - výchova a vzdělávání osob s tělesným postižením, zdravotním oslabením nebo onemocněním
- psychopedie výchova a vzdělávání osob s mentálními poruchami
- logopedie - výchova a vzdělávání osob s poruchami komunikačních schopností
- etopedie - výchova a vzdělávání osob s poruchami chování
- osob s kombinovaným postižením
- se specifickými poruchami učení nebo chování

podle věku

- speciální pedagogika předškolního věku
- speciální pedagogika školního věku
- andragogika (speciální pedagogika dospělých)
- gerontagogika (speciální pedagogika seniorů)

3.5. SYMPTOMY A NÁSLEDKY

Rozpoznat symptomy sexuálního zneužívání je velmi těžké. Experti na toto odvětví hovoří o sexualizovaném chování, které není přiměřené věku jedince. Dále se jedinec vyznačuje strachem ve vztahu k okolí, k určitým objektům, zvukům, místům, které mu připomínají chvíle jeho utrpení při sexuálním zneužívání. Náhlý vznik nočních můr a dalších psychosomatických poruch či nárůst sexuálně agresivního chování není výjimkou.

„Následky sexuálního zneužívání byly zpočátku spojovány pouze se sexuální dysfunkcí, depresí a sníženým sebehodnocením..... Posttraumatický proces tvoří 4 faktory: traumatická sexualizace, zrada, bezmocnost a stigmatizace.“⁹

Traumatická sexualizace vytváří v jedinci vzorce dysfunkčního interpersonálního chování. Mění se tím jeho hodnotový systém, afektivita a pozornost.

Zrada se vyskytuje u dětí, které byly zneužity někým hodně blízkým, komu velmi věřily. V dospělosti je jejich chování spojeno s velmi agresivním chováním s kterým bezohledně manipulují se svým okolím.

Bezmocnost je důsledkem zbavení síly, o kterou dítě přišlo při jeho manipulaci.

Stigmatizace je procesem, kdy se jedinec cítí špatně, stydí se a má negativní přístup k sebehodnocení.

⁹ Malá, E.: Sexuálně zneužívané děti. Psychiatrické centrum Praha – Bohnice. Praha 1995. s.41.

3.5.1. KRÁTKODOBÉ NÁSLEDKY

Krátkodobé následky sexuálního zneužití jsou přítomny u více jak 50% dětí, které byly zneužívány. Jedná se o útěky z domova, zhoršení školního prospěchu, záškoláctví, narušení sebeúcty, změny sexuálního chování, či delikventní činnost.

Tyto důsledky sexuálního zneužití jsou jen krátkodobé a lze je snadno překonat svou vůlí nebo za malé cizí pomoci.

3.5.2. DLOUHODOBÉ NÁSLEDKY

Přímým následkem může být deprese, autodestrukce, suicidiální chování, poruchy interpersonálních vztahů, závislost na alkoholu a drogách, promiskuita, či sexuální poruchy, ale týrání může být spouštěcím mechanismem například i pro vznik mentální anorexie a bulimie.

3.6. PREVENCE

Prevenci rozlišujeme primární, sekundární a terciální

3.6.1. PRIMÁRNÍ PREVENCE

Jako primární prevenci označujeme takovou, která v rámci například osvěty působí na široké masy veřejnosti, dotýká se povědomí každého a může se blíže zaměřit na skupiny, vykazující určité procento náchylnosti nebo pravděpodobnost vyššího rizika vzniku nežádoucího a společensky patologického jevu.

Podle definice Světové zdravotnické organizace definujeme primární prevenci jako snahu počínat si tak, aby k určitému společenskému jevu, který se jeví jako neblahý vůbec nedocházelo, abychom se co v největší míře vyvarovali. Hovoříme tedy o snaze předejít vůbec jeho vzniku, potlačit jej hned v jeho zárodku. Nedat mu vůbec příležitost se dále rozvinout.

Oblast týrání dětí lze popsat jako plovoucí ledovec. Nad hladinou vidíme část a jsme schopni zabránit onomu týrání, ale pod hladinou, kde se skrývá samozřejmě větší potencionál, můžeme jen teoreticky předvídat ono riziko vzniku týrání dítěte. Proto se lidé snaží nakouknout pod onu hladinu a co nejdříve zabránit i teoretickému riziku týrání.

Velmi přínosnou skutečností pro oblast prevence je jistě Úmluva o právech dítěte a Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dítěte. Obě se snaží působit na širokou veřejnost, působit na rodiče nynější i budoucí a také se snaží zapůsobit na odborné pracovníky a veřejné činitele. Zkrátka je celosvětovou snahou, aby se celá společnost, chápána jako celek, začala chovat více citově a citlivěji. Aby byla více vnímavá i jejím nejmenším členům, kteří tvoří její základ. Vytvoření společenské, „kamarádké,“ životní

atmosféry poté vede k celkovému vyloučení něčeho tak nepřehlédnutelného a ohavného jako je týrání dětí.

Prostředkem primární prevence se dnes stala velmi známá věc a to celosvětová osvěta, do které se může zapojit absolutně kdokoli. Od obyčejných lidí až po světové celebrity. Na úrovni rodin se setkáváme s obecnými opatřeními, které slouží ve prospěch rodin s dětmi. Příkladem může být finanční podpora, nabídky různých podpůrných služeb, jakými jsou například poradny.

Rozhodující úlohu v životě dětí, z kterých se později stanou rodiče zase svých dětí hraje samotná rodina. Ta je připravuje na budoucí velmi odpovědnou roli rodiče.

„Ačkoliv nebezpečí, které představují neznámé osoby, stále vzbuzuje v rodičích vážné obavy, jsou zde i jiné rizikové faktory, jež mohou s větší pravděpodobností přivodit dětem značné problémy. Šikánování, zneužívání dětí, únosy a jiná trápení, to vše v nás rodičích vyvolává jisté dilema. Na tato nebezpečí přece musíme děti upozornit, musíme je před nimi varovat, ale tak, abychom v nich zase nezničili důvěru a dětskou nevinnost. Problém je řešitelný. Stačí, když dětem poskytneme jen tolik informací, kolik jich k zajištění své bezpečnosti nezbytně potřebují, aniž bychom je zahrnovali hrůzostrašnými fakty nebo je zatěžovali zbytečnými podrobnostmi. Rozhodneme-li se děti co nejúčinněji chránit, řekněme před možným zneužitím, existují některé prostředky, jež opravdu v těchto případech pomohou a které již někteří rodiče v tomto směru využívají, nebo se o to alespoň pokoušejí.“¹⁰

Další významnou úlohu hraje ve výchově dítěte i škola. Na školách se dnes čím dál častěji setkáváme s předměty jako sexuální výchova či výchova k rodičovství. Záleží však samozřejmě na

¹⁰ Elliotová, M.: Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1997. s.16.

připravenosti a zkušenostech samotných rodičů i učitelů, jak budou své děti a žáky v dané oblasti vzdělávat.

„Další podněty pro učitele a pedagogické pracovníky

- *Svolejte rodičovskou schůzku. Účast a podpora rodičů jsou velmi důležité.*
- *Pohovořte si o tom, jak přivolat pomoc, když dítě tuto pomoc dospělé osoby potřebuje.*
- *Naučte děti spoléhat se na vaše svolení, že mohou řídit “ne“ v případech, kdy jsou v nebezpečí.*
- *Promluvte o rozdílech mezi tajemstvími různé podstaty. Jsou tajemství bezpečná, neškodná, a tajemství nedobrá, dávající tušit jistá nebezpečí.*
- *Pomozte dětem vytvořit si síť z jejich hlediska důvěryhodných dospělých osob.*
- *Promluvte si s dětmi o rozdílech mezi různými lákadly či úplatky a dobře míněnými dárky.*
- *Pomozte dětem naučit se, jak jednat se zlomyslnými osobami, kterým dělá potěšení ztrpčovat jiným lidem život šikanováním.*
- *Pomozte dětem naučit se, jak jednat s osobami, které se k nim nápadně blízko přibližují, a to nejen s cizími, ale i známými, které by jim eventuálně mohly nějak uškodit.*
- *Ved'te si záznamy o jednotlivých událostech. Jen tak bude zaručena možnost řádného nahlášení a centrální evidence případů přiblížení se neznámé osoby k dětem.*
- *Seznamte se s postupy, jež se praktikují v místě vašeho bydliště, a jednejte podle nich.¹¹*

¹¹ Elliotová, M.: Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1997. s.47.

3.6.2. SEKUNDÁRNÍ PREVENCE

soustředěná na jedince, u nichž je vysoká pravděpodobnost, že k nějakému negativnímu jevu může dojít. Skupiny zahrnující v našem případě děti se sklony k možnosti vzniku problému i skupiny potencionálních pachatelů se sklony k patologickému chování.

Za sekundární prevenci se považuje vytipování životních situací, které by mohly být pro dítě rizikové. Dále je snahou v sekundární prevenci vytipovat i osoby, které by násilí na dětech mohly provozovat. Cílem je snížit riziko týrání či zanedbávání dětí na úplné minimum.

Děje se tak pomocí nalezení faktorů, které mohou pachatele násilí provokovat k vykonání svého činu. K fyzickému týrání dítěte například může nahrávat chronický stres spojený například s neustálým pláčem dítěte, které je za svou hlučnost nepřiměřeně trestáno.

3.6.3. TERCIÁLNÍ PREVENCE

do níž zahrnujeme děti a osoby, u kterých jsme jakékoli nežádoucí chování, jevy, skutky již zaznamenali, kdy k nějakému selhání už došlo a naším úkolem je zabránit dalším recidivám a snahou, aby se protispolečenský jev již více u těchto osob neopakoval. Člověk, o němž je známo, že má sklony k páchání protispolečenských činů je bohužel zatížen předpokladem, že se činu dopustí podruhé a opakovaně.

3.7. JAK POMOCI TÝRANÝM DĚTEM

Čtvrtou kapitolou, u které bych se chtěl zastavit, je otázka jak dítěti v případě že je týráno vlastně pomoci. Je třeba nenechávat si své poznatky o špatném zacházení s dítětem pro sebe. Situace je obvykle ještě horší, než se jeví zvenčí, malým dětem jde často o život.

- Pokud je to možné, ptejte se dítěte, jestli ho něco netrápí, jestli mu náhodou někdo neublíží. Pokud ano, snažte se mu vhodně pomoci.
- Nasvědčují-li zjištěné poznatky týrání, je podle zákona nutno učinit neodkladně oznámení policii (oznamovací povinnost). Prověřují se i anonymní oznámení.
- Informujte též orgán péče o dítě, příp. i některou nestátní organizaci, třeba Fond ohrožených dětí (dále jen FOD).
- Zjistíte-li ve škole nebo v jiném kolektivním zařízení na dítěti stopy týrání, zajistěte lékařské vyšetření, příp. i fotodokumentaci a informujte neodkladně policii a péči o dítě.
- Odmítá-li se dítě vrátit domů, informujte ho o možnosti přijetí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (např. Klokánek FOD - viz www.fod.cz, sekce Klokánek - Přehled), kde může zůstat až do rozhodnutí soudu i proti vůli rodičů. Dítěti velmi pomůžete, pokud je tam (s jeho souhlasem) přivedete nebo doprovodíte; samo většinou neví, co si počít.

- Pokud si nevíte rady, kontaktujte některou nestátní či státní instituci na ochranu dětí (Např. FOD).

3.8. STATISTIKA ÚMRTÍ A SEBEVRAŽD DĚTÍ

„Statisticky jsou sledována úmrtí na tzv. vnější příčiny, tj. na úrazy, otravy a dokonané sebevraždy. V řadě případů stojí za úmrtím dítěte v důsledku úrazu nebo otravy neprokázané týrání nebo hrubé zanedbání rodičovské péče. Rovněž příčinou většiny dětských sebevražd jsou neúnosné poměry v rodině, často týrání a obava před dalším trestem, nejčastěji v souvislosti s problémy ve škole.

*Tak např. v roce 1994 zemřelo na úrazy a otravy celkem 109 dětí mladších patnácti let, z toho bylo 67 kojenců (!), 18 dětí ve věku od 1 do 4 let, 12 dětí ve věku od 5 do 9 let a 12 dětí ve věku od 10 do 14 let. V témže roce u nás spáchalo **dokonanou sebevraždu** celkem 13 dětí mladších patnácti let, z toho **jedna dívka a jeden chlapec** byli ve věkové kategorii 5 až 9 let. Ve věkové kategorii od 10 do 14 let dokonalo sebevraždu **10 chlapců a 1 dívka**.*

*V roce 1999 bylo v ČR stíháno 14 případů vražd dětí včetně 4 vražd novorozenců matkou, 511 případů úmyslného ublížení na zdraví dítěti, 133 případů týrání dětí a 1065 případů pohlavního zneužívání. V r. 1998 u nás zemřelo na poranění a otravy celkem 155 dětí mladších patnácti let, z toho 104 děti byly mladší deseti let (do 1 roku - 28, do čtyř let - 32 a do 10 let - 44). Třetinu úmrtí mají na svědomí dopravní nehody (52), následují utonutí (27). **Dokonanou sebevraždu spáchalo 8 dětí ve věku od 10 do 14 let.***

V roce 2000 bylo vyšetřováno 6 případů vražd novorozenců matkou, 148 případů týrání dítěte, 10 případů opuštění dítěte, 940 případů pohlavního zneužívání, 652 případů ohrožování mravní

výchovy mládeže a 69 případů podávání alkoholických nápojů mládeži.

Velmi alarmující je vývoj u dětské úrazovosti. Od roku 1996 do roku 2000 se počet všech úrazů včetně otrav u dětí mladších 15 let zvýšil o 21%, třebaže se zároveň snížil počet dětí v této věkové kategorii snížil z 1,84 milionu v roce 1996 na 1,66 milionu v roce 2000. Nejvíce vzrostly školní úrazy - o 50%, sportovní úrazy vzrostly o 15,5%, dopravní o 7% a ostatní úrazy se zvýšily o 18,5%. V roce 2000 se zranilo celkem 27,4% všech dětí mladších 15 let, z toho 168 dětí (o 65% víc než v roce 1994) na následky úrazů zemřelo.

V roce 2001 byl vyšetřován 1 případ vraždy novorozence matkou, 138 případů týrání dítěte, 20 případů opuštění dítěte, 913 případů pohlavního zneužívání, 653 případů ohrožování mravní výchovy mládeže a 98 případů podávání alkoholických nápojů mládeži.

Dokonanou sebevraždu (z celkového počtu 1 664 - ČR se bohužel řadí k zemím s nejvyšší sebevražedností) spáchalo 5 dětí mladších patnácti let (ve věkové kategorii 15 - 19 let se jednalo o 44 dokonáných sebevražd).

V roce 2002 byl vyšetřován 1 případ vraždy novorozence matkou, 194 případů týrání dítěte, 16 případů opuštění dítěte, 1011 případů pohlavního zneužívání, 748 případů ohrožování mravní výchovy mládeže a 84 případů podávání alkoholických nápojů mládeži.¹²

¹² FOD.: O týrání -> Statistika úmrtí a sebevražd dětí [online]. [cit. 2009-07-03]. Dostupné z: < <http://www.fod.cz/tyrani.htm> >

3.9. DIAGNOSTIKA

Speciální pedagogická diagnostika je součástí speciální pedagogiky. Měl by se jí ale zabývat každý učitel, který chce být schopen úspěšně rozeznávat odchylky od běžných norem v případech týraní, zneužívání a zanedbávání dětí. Dochází zde totiž k nalezení projevů handicapů, s kterými může dále pedagog pracovat.

Již v období J.A. Komenského se objevuje pojem pedagogická diagnostika. I když do současnosti prošel pedagogický systém mnoha změnami dostává se tento obor do popředí vědeckého zájmu. V současné době je kladen důraz na diagnostické kompetence učitelů a to již u učitelů základních škol, z důvodu zkvalitnění práce se žákem.

Speciálně pedagogická diagnostika si dává za cíl především co nejdokonaleji poznat člověka s vadou, postižením či některou formou handicapu. Je nutné získat informace o osobnosti jedince, jak on sám sebe může ovlivňovat či jaké jaké má možnosti vzdělavatelnosti a vychovatelnosti v prostředí, v němž žije. Proto je hlavním úkolem pedagogické diagnostiky vytvořit diagnózu z níž lze poté stanovit postup při další výchově, vzdělávání a socializaci jedince, tzv. prognózu.

Na tomto postupu stanovení prognózy jedince se podílejí lékaři psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a dále dle potřeby lze zapojit i další odborníky na danou tematiku.

Diagnostika by měla tudíž probíhat komplexně a interdisciplinárně.

3.9.1. OBLASTI PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY:

- Osobnost žáka (rozumové schopnosti, učební styl, postoje a hodnotové orientace, psychické a somatické vlastnosti atd.).
- Školní prostředí (sociální vztahy ve třídě, struktura skupiny, atd.).
- Autodiagnostika pedagogické práce učitele.
- Diagnostika rodinného prostředí.

„Typy pedagogické diagnostiky (podle O. Zelinkové 2001):

a) diagnostika normativní

Slouží potřebám společnosti. Výsledek diagnostikování je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku celé populace v určitých zkouškách. Zjišťuje tedy, zda žák a jeho výkony jsou srovnatelné s většinou populace stejného věku, zda zaostává apod. Slouží např. k posuzování možnosti dalšího studia.

b) diagnostika kriteriální

Snaží se určit úroveň ve které se žák nachází, jaké dovednosti zvládá, opět srovnává s obecně stanovenými měřítky.

c) diagnostika individualizovaná

Neužívá žádné srovnávání, ale sleduje postup a dosaženou úroveň za určitý časový úsek. Je předpokladem pro pozitivní motivaci k dalšímu snažení, rozvoji. Je velmi potřebná u méně úspěšných nebo jakýmkoliv způsobem handicapovaných a znevýhodněných dětí. Správně stanovená diagnóza může předejít vzniku možných problémů ve vývoji.

d) diagnostika diferenciální

Slouží k rozlišení stávajících a přetrvávajících obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale různé příčiny.¹³

¹³ Friedmann,Z.: Úvod do pedagogické diagnostiky [online]. [cit. 2011-11-15]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Pedag_diagnostika.pdf>

3.9.2. DIAGNOSTICKÉ A AUTODIAGNOSTICKÉ KOMPETENCE UČITELE.

(METODY KVALITATIVNÍ: ROZHOVOR, POZOROVÁNÍ, ANALÝZA TEXTU ATD., METODY KVANTITATIVNÍ).

Každý vědní obor, postup jeho poznání i užití v praxi závisí do značné míry na vývoji výzkumných metod.

Učitel při své práci používá:

- pozorování
- rozhovor
- rozbor výsledku činnosti
- posuzuje výkon žáků i jejich chování.

V psychologickém výzkumu i při poznávání člověka v praxi vycházíme z činnosti, kterou zkoumaná osoba realizuje v určité situaci. Snažíme se co nejadekvátněji vystihnout :

- △ vnější prostředí, v němž probíhá přítomnost člověka (podněty, požadavky, úkoly, příznivé nebo nepříznivé podmínky)
- △ vnější pozorovatelné části činnosti člověka (odpovědi na otázky, řešení úlohy, reakce na podněty aj.)
- △ rozbořením vztahů mezi prostředím a vnějšími složkami činnosti docházíme k poznání vnitřních činitelů pozorované činnosti, k poznání psychických jevů
- △ podstatně pomáhají i údaje o předchozím vývoji jedince, o jeho minulých činnostech, výkonech, chování, o vnějších podmínkách, ve kterých probíhalo jeho učení a vývoj osobnosti
- △ anticipovaná budoucnost

3.9.3. ÚKOLY SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

Dle období vývoje jedince:

- Ranný a předškolní věk
 - Včasné zachycení poruchy
 - Zahájení speciálně výchovné péče

- Komprehenzivní péče
 - Za účasti zdravotnické, rehabilitační, výchovně-vzdělávací a sociální péče, komplexní přístup všech oborů. Diagnostika v přirozeném prostředí, nutná dobrá znalost, individuální přístup, dlouhodobost

- Období školního věku
 - Vyplývají z převládajících aktivit dítěte
 - Možnost odkladu školní docházky
 - Legislativa umožňuje možnost integrace (výjimkou je MR) - individuální vzdělávací program
 - Nabídka speciálního školství (na rozhodnutí rodičů)
 - Těžší poškození – stacionáře, komplexní péče
 - Příprava na volbu povolání a životní orientaci
 - Skloubení zájmů a možností dítěte
 - Otázky dospívání a zrání osobnosti

- Období dospělosti
 - Klient
 - Většinou následek úrazu a případně poškození mozku, autohavárie, demence, poruchy verbálních a komunikačních schopností, smyslové

vady, nádory či jiná závažná onemocnění,
mozkové příhody v mladším věku

- *Znaky*
 - Respektování věkových zvláštností a psychického stavu, určení prognózy dalšího uplatnění, rekvalifikace, pracovní a sociální rehabilitace
- *Období stáří*
 - *Klient*
 - Podíl více mozkových příhod, snížená schopnost adaptace, pocity sociální izolace, deprese, menší samostatnost, větší závislost, demence, jiné psychické choroby
 - *Znaky*
 - Respekt ke stáří a lidské důstojnosti, empatie, právo na klidné a plnohodnotné stáří

„Otázka společenské kontroly

Kontrola společnosti je jedna z nejtěžších otázek při plánování v terapii v případech rodinného násilí. Bez mandátu k provedení terapií uvedených výše je nepravděpodobné, že bude terapie dokončena. K dosažení toho nezákladnějšího – emocionálního a kognitivního zpracování jak u obětí tak i u viktimizérů a v celém rodinném kontextu – je často třeba překonat značný odpor. Rozhovory o nepříjemných zážitcích a neslušném (nemravném) chování se musí odehrávat na pozadí a navzdory silné tendenci k popření, mlčení a opakování spíš než k verbalizaci.“¹⁴

¹⁴ Bentovim, A.: Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. Praha: Grada Publishing, 1995. s.108.

3.10. LEGISLATIVA TÝRANÝCH DĚTÍ

Týrané děti a právní podpora České republiky

Pokud si chceme udělat obrázek o počtu týraných dětí v České republice, budeme dalekosáhle pátrat po přesné a věrohodné statistice. Většinou se v těchto statistikách jedná o vzorek populace, který je již klienty některé organizace zabývající se prevencí týraných dětí. V těchto případech se dělá spíše jen odhad nikoli přesný závěr, jelikož se v tomto druhu kriminality jedná převážně o kriminalitu skrytou.

Jak je vidět z tabulky (viz níže), rok od roku dochází k nárůstu tělesně a psychicky týraných dětí. Odborníci se domnívají, že i když se každoročně zlepšuje prevence, zvyšuje se číslo úspěšně vyřešených případů dětského týrání. Nelze však s úspěchem předejít všem případům. O tomto druhu kriminality se hovoří celkem okrajově a mnoho z případů nevyjde ani na povrch.

„Stop násilí na dětech!

- *V roce 2005 zaznamenali sociální pracovníci 1983 případů, kdy bylo dítě sexuálně zneužito nebo tělesně a psychicky týráno (oproti roku 2000 o 626 případů). Tři děti prokazatelně na následky týrání zemřely!*
- *Podle policejních zdrojů bylo od roku 2001 až 2004 znásilněno nebo pohlavně zneužito téměř 4300 dětí.*
- *V roce 2005 Policie ČR řešila 875 případů pohlavního zneužívání dětí a dalších 9 případů, kdy šlo o komerční formu sexuálního zneužívání nezletilých.*

<i>Počty týraných a sexuálně zneužívaných dětí v ČR</i>			
<i>Rok</i>	<i>Počet týraných dětí (psychické a tělesné týrání)</i>	<i>Počet sexuálně zneužitých dětí</i>	<i>Celkem</i>
<i>2000</i>	<i>743</i>	<i>614</i>	<i>1357</i>
<i>2001</i>	<i>884</i>	<i>522</i>	<i>1406</i>
<i>2002</i>	<i>698</i>	<i>537</i>	<i>1235</i>
<i>2003</i>	<i>950</i>	<i>665</i>	<i>1615</i>
<i>2004</i>	<i>1028</i>	<i>698</i>	<i>1726</i>
<i>2005</i>	<i>1319</i>	<i>664</i>	<i>1983</i>
<i>Celkem</i>	<i>5622</i>	<i>3700</i>	<i>9322</i>

zpracováno ze statistických údajů MPSV

*Domácí násilí, počty týraných a zneužívaných dětí mají v České republice rostoucí trend. Kampaní chce nadace oslovit každého, kdo se setká s případem týrání nebo pohlavního zneužívání dítěte.*¹⁵

3.10.1. OSPOD – ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

je odbor péče o děti a mládež. Jeho sídlo najdeme nejčastěji na městských úřadech, ale mohou být i na obecních a krajských úřadech nebo na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Jedná-li se o řešení záležitostí, kdy například dítě žije v zahraničí nebo žije v zahraničí jeden z rodičů, rozhodujícím jako orgán sociálně-právní ochrany dětí je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Tato instituce se stará o děti v jejich nezletilém věku a rozhoduje:

¹⁵Nadace Naše dítě 2009.: STOP násilí na dětech. [online]. Podpořte kampaň [Cit. 2010-03-12]. Dostupné z: < <http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=369> > .

- v případě potřeby o jejich dalším osudu, jako je svěření do péče rodiče, výše výživného, styk rodičů s dětmi
- má na starosti dohled nad problémovými rodinami
- zprostředkovává osvojení dětí
- snaží se pomoci v případě tíživých situací v rodinách, které by mohly mít nepříznivý vliv na děti
- v případě nutnosti je kompetentní také podat návrh na stanovení ústavní výchovy

3.10.2. ZÁKON O RODINĚ – 94/1963 Sb.:¹⁶

(Změny v některých skutečnostech týkající se výživného (změna zákonem 259/2008 Sb.)

Část druhá - v § 31 – 84 se zabývá vztahy mezi rodiči a dětmi, a to v jednotlivých hlavách:

- rodičovskou zodpovědností
- výchovnými opatřeními
- určením rodičovství
- osvojením
- poručenstvím a opatrovnictvím

Část třetí - v § 85 – 87 se zabývá výživným, a to v první hlavě:

- vzájemnou vyživovací povinností rodičů a dětí

¹⁶ Zákon o rodině 94/1963 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>>

3.10.3. OBČANSKÝ ZÁKONÍK – 40/1964 Sb.:¹⁷

Oddíl I. – Hlava druhá

§7

Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.

§11

Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

3.10.4. ZÁKON O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ – 359/1999 Sb.:¹⁸

(ve znění pozdějších předpisů)

vymezuje v první části v úvodních ustanoveních základní pojmy o tom, co rozumíme „sociálně-právní ochranou dětí:

- ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.
- nedotčeny (pozdějšími předpisy) zůstávají zvláštní právní předpisy, které upravují též ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

¹⁷ Občanský zákoník 40/1964 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcanzak/cast1.aspx>>.

¹⁸ Zákon o sociálně právní ochraně dětí 359/1999 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

3.10.5. TRESTNÍ ZÁKONÍK – 40/2009 Sb.:¹⁹

Část druhá

Hlava I – Trestné činy proti životu a zdraví

Hlava III – Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti)

Hlava IV – trestné činy proti rodině a dětem

„ *Trestní sazby*

Stejně tak jako šikana má různé projevy, obsahuje trestní zákon řadu skutkových podstat trestných činů, pod které lze jednotlivá jednání podřadit. V případě šikany je samozřejmě možný i jednočinný souběh, tj. jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů.

Jednotlivá ustanovení trestního zákona obsahují i tzv. trestní sazbu, tj. druh a výši trestu, kterou lze za daný delikt uložit. V případě mladistvých, tedy osob starších 15, ale mladších 18 let, lze uložit pouze některé druhy trestu, a to trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, propadnutí věci, vyhoštění, a je-li výdělečně činný, i peněžitý trest. Trest zákazu činnosti může soud mladistvému uložit jen tehdy, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby tohoto trestu nesmí převyšovat pět let.“²⁰

¹⁹ Trestní zákoník 40/2009 Sb.: [online]. Dostupné z:

<<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/>>

²⁰ Kolář, M.: Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1997. s.123.

3.10.6. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ

Řeší, kdy a za jakých skutečností a byla naplněna skutková podstata trestných činů týrání, na základě trestního zákona, jenž rozlišuje následující dvě skutkové podstaty týkající se týrání:

§ 215

Týrání svěřené osoby

Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo
- pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.

§ 215a

Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě:

Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo
- pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.

3.10.7. ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE – 104/1991

Sb.: ²¹

(Convention on the Rights of the Child)

je mezinárodní úmluva, dohlížející na sociální, občanská, kulturní, ekonomická a politická práva dětí. Byla schválena Valným shromážděním OSN v listopadu roku 1989 a ratifikovalo ji 193 států. Česká republika (tehdejší ČSFR) ji ratifikovala 7. ledna 1991, v platnost u nás vstoupila dne 6. února 1991.

Zmínit bych chtěl zejména:

Čl. 3, odst.1,2

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.

a

Čl. 19

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby,

²¹ Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>>

kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

2. Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.

3.10.8. ZÁKON O PŘESTUPCÍCH – 200/1990 Sb.:²²

§ 49, Přestupky proti občanskému soužití

odst.1b): Přestupku se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví

²² Zákon o přestupcích 200/1990 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/prestupky/cast2.aspx> >

3.10.9. REAKCE PRÁVA NA TÝRÁNÍ DĚTÍ

S právní ochranou týraných dětí se setkáváme především v Listině základních práv a svobod v ústavním zákoně pod číslem 2/1993 Sb. Jsou zde zahrnuty především základní lidská práva a to v Hlavě druhé, oddílu prvním, článku 6 a článku 7 viz níže.

„Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek

5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek

7

(1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 8

(1) Osobní svoboda je zaručena.

(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

(3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

(4) Zatkout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.

(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.²³

Dále se o ochraně zdraví dítěte dočítáme v Listině základních práv a svobod v Hlavě čtvrté a článku 32.

Článek 32

(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

(2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.

(3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

²³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1992. Listina základních práv a svobod. [online]. [Cit. 2010-04-08]. Dostupné z: < <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> >

(4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
(5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
*(6) Podrobnosti stanoví zákon.*²⁴

Většina zákonů schvalovaných v České republice se přímo nevztahuje na dítě. Zákony jsou brány ve všeobecném znění a zaručují práva všem občanům bez rozdílu. Listina základních práv a svobod, se ale okrajově zmiňuje přímo i o rodině a právech dětí v článku číslo 32 (viz výše). Tento článek lze zpětně poukázat ve věci Kuřimské kauzy. Musím si k ní neustále vracet ale při představě, že se tyto zvěrstva odehrávají v blízkosti mého bydliště, mě jímá hrůza. Podle mého názoru by se měl zákon, společně s našimi zákonodárci a příslušnými státními orgány, více zaměřit na práva, vztahující se k našim dětem a aktivněji se jimi zabývat.

O případu Kuřimské kauzy lze však hovořit i ve spojení s domácím násilím.

„Pomoc osobám ohroženým násilím

§ 74a

(1) Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob

žijících s nimi ve společném bytě nebo domě, se poskytuje bezprostřední individuální

psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Těmto osobám se rovněž

zprostředkuje poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a

²⁴ Tamtéž viz poznámka 13.

právní. Pro poskytování pomoci těmto osobám se zřizují intervenční centra.

(2) Součástí pomoci podle odstavce 1 je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie České republiky a obecní policie, nestátními a charitativními organizacemi. Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci.

(3) Zaměstnanci intervenčních center jsou při pomoci osobám ohroženým násilným chováním povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se při výkonu své činnosti dozvěděli. Sdělit takové skutečnosti mohou jen se souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, nebo pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu.

§ 74b

(1) Pomoc osobám ohroženým násilným chováním se poskytuje převážně na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií České republiky podle zvláštního právního předpisu^{50a}); tímto podnětem je opis rozhodnutí o vykázání nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta na základě žádosti osob ohrožených násilným chováním i bez takového podnětu.

(2) Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o

vykázání ze společného obydlí označena za osobu ohroženou násilným chováním, a to ve

lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví

o ohrožení osoby násilným chováním.

(3) V rámci prvního kontaktu s osobou ohroženou násilným chováním intervenční

centrum zjišťuje, zda tato osoba porozuměla všem informacím poskytnutým příslušníky

Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí. Dále pomoc

zahrnuje i následnou poradenskou činnost.

(4) Intervenční centrum je povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob

ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.

^{50a)} § 21b odst. 2 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky,

ve znění pozdějších předpisů."²⁵

²⁵ THEIA – občanské sdružení 2009. Zákon na ochranu před domácím násilím. [online]. [Cit. 2010-04-08]. Dostupné z: < <http://www.theia.cz/files/135-2006 – domácí násilí.pdf> >.

3.11. SROVNÁNÍ PRÁVNÍ OCHRANY S NAŠIMI SOUSEDY

V této kapitole se snažím zaměřit na právní ochranu a podporu týraných dětí v okolních zemích. Pro člověka, který se vysloveně nezabývá právem je toto srovnání velmi obtížné a těžko dohledatelné z důvodu povinnosti mlčenlivosti jednotlivých zúčastněných subjektů právních procesů. V dnešní době se v Evropě projevuje snaha o sjednocení přístupů právních řádů evropských zemí k popisovaným případům týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí.

Pro srovnání legislativních řešení této problematiky jsem si vybral Slovenskou republiku a Rakousko a to z důvodu historických souvislostí datovaných na začátek a konec minulého století. Toto by mohlo mít za výsledek podobný náhled na chápání, řešení a legislativní ošetření problematiky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

3.11.1. PŘÍKLAD SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Pro srovnání práv týraných dětí v zemích EU jsem si vybral právě Slovensko, jelikož bych chtěl ukázat na některé rozdíly přístupu k týraným dětem ve spojení i s právní ochranou dítěte po roce 1993 po rozpadu Československa a vzniku dvou samostatných států.

Na Slovensku jsou každoročně evidovány nové případy týraných dětí. Podle všeobecného mínění lidí, by toto číslo mohlo být o poznání menší, kdyby lidé byli více všímaví ke svému okolí. V minulém roce evidovala slovenská státní policie 66 případů týrání

děti. Je to bohužel jen zlomkem z celkového počtu případů. Je až šokující, kolik lidí ve své profesi sociálních pracovníků, psychologů, učitelů, lékařů, policistů, se setkává každý den s týranými dětmi a nedokáží bezpečně rozpoznat varovné příznaky hororových situací dítěte. Málokdy dochází k tomu, že se děti zmíní svým vrstevníkům, rodičům či jiným pomoci schopným osobám o své strastiplné situaci. Někdy ani sami neví, že by se o tom někomu měli zmínit a berou svoji situaci za normální.

„- Za týranie, zneužívanie a zanedbávanie dieťaťa sa považuje akékoľvek vedomé či nevedomé správanie rodičov, vychovávateľov alebo inej osoby, ktorá poškodzuje telesný, duševný a spoločenský vývoj dieťaťa, prípadne spôsobí jeho smrť.

- Slovensko nemá jednotnú evidenciu a štatistiku CAN-syndrómu; odhaduje sa, že u nás existuje 16 detí s uvedeným syndrómom na 1.000 detí.

- CAN-syndrómom trpia hlavne deti z narušených rodín (tvoria takmer 70 percent týraných detí); ďalej sú to deti zo sociálne slabších vrstiev; nevlastné deti; deti neurotikov, alkoholikov, toxikomanov, mladistvých; deti rodičov s agresívnymi sklonmi; deti rodičov, ktorí sú príslušníkmi nejakej sekty...

- Potencionálnymi nositeľmi CAN-syndrómu sú deti s určitou odchýlkou v správaní: deti s mozgovou dysfunkciou, ktoré sú popudlivé, impulzívne, neunaviteľné a svoje okolie výrazne dráždia a vyčerpávajú alebo deti mentálne retardované.

- Trýzniteľmi detí bývajú väčšinou muži; najčastejšie sú to vlastní rodičia (44 percent) a partneri (20 percent).

- Až 75 percent mužov, ktorí bijú a týrajú svoje manželky, týra aj svoje alebo nevlastné deti.

- Približne 25 percent žien z celkového množstva týraných žien týraj svoje deti“²⁶

Evropská Unie veřejně kritizuje Slovensko, že neaktualizuje své statistiky a nedělá aktuální průzkumy mezi týranými dětmi. V roce 1999 však byl udělán průzkum na vzorku dětí v počtu 5 230, ve věku 15 až 16 let. Vše probíhalo pod záštitou sdružení Slonad a výsledkem tohoto průzkumu byl závěr, že až čtvrtina dotázaných již zažila od rodičů tělesné týrání, jako kopání, bití či řezání. Ukázalo se, že víc jak 12 procent dětí se stalo oběťmi pohlavního zneužívání a to agresorem, jenž byla osobou jim blízkou. Třetina se přiznala, že je jejich situace stále ještě traumatizuje a další třetina ani netušila, že by se se svou situací měla někomu zmínit.

Tak jako u nás je na Slovensku vše právně podloženo a teoreticky se ví, jak dětem postižených týráním pomoci. Ve sbírce slovenských zákonů číslo 27/2009, dostupných on-line na internetu, se můžeme dočíst o všem, co Národní rada Slovenské republiky schválila. Otázkou zůstává, zda-li tato teoretická část bude někdy převedena do praxe. Může být mnoho desítek i stovek zákonů, které se v dobré víře snaží dětem pomoci, ale dokud budou stále lidé tuto skutečnost ledabyly přecházet, vždy půjde jen o teorii. Plně chápu obavy lidí se veřejně v této věci projevit, ale dokud budou v této věci přivírat oči a doufat, že je to samotné nepostihne, nikde se nic nezmění. Mnoho lidí se ve svých profesích setkává se zjevnými známkami dětského týrání. Nedokáží však zachytit tyto varovné příznaky hororových situací dítěte. Je třeba o této věci hovořit, řešit ji a nacházet závěry a řešení.

²⁶ Femme 2008. Týrané děti. [online]. [Cit. 2010-04-10]. Dostupné z: <http://www.femme.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=1021:tyranedeti&catid=47:zena_a_spolocnost&Itemid=57>

3.11.2. PŘÍKLAD RAKOUSKA

Dalším vybraným příkladem je Rakousko. Díky Spolkové sbírce zákonů z roku 1996 pod názvem „Gewaltschutzgesetz“

(plným názvem Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie) se Rakousko řadí mezi nejprůlomovější země v ochraně práv a svobod dítěte. Vstoupil v platnost v roce 1997 a je neustále novelizován. Nejprůlomovější je označeno Rakousko za to, protože hlavní myšlenou jejich zákonů je podstata viny, která je plně uvalena na pachatele, nikoli oběť.

„Česká Republika a její právo se v trestním právu rakouském, velmi inspirovala. Například ve věci pravomoci vykázání pachatele ze svého obydli, kde své trestné činy prováděl. O tom všem se můžeme dočíst v zákoně číslo 135 z roku 2006.“²⁷

²⁷ THEIA- občanské sdružení 2009. [online]. [cit. 2011-05-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.theia.cz/files/135-2006%20-%20dom%C3%A1c%C3%AD%20n%C3%A1sil%C3%AD.pdf>>.

4. ČÁST VÝZKUMNÁ

4.1. CÍL SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Část výzkumná se postupem času stala stěžejním bodem mé práce. Cílem výzkumné části mé diplomové práce bylo zjištění všeobecného podvědomí o týrání dětí. Abych byl schopen si udělat reálný obrázek o tomto všeobecném podvědomí lidí v České Republice, rozhodl jsem se využít sociologického výzkumu, formou žurnalistické metody a to interview. Vše proběhlo v časovém horizontu měsíce února a března roku 2010 a následně během první poloviny roku 2011 na celkovém vzorku 200 dotazovaných jedinců.

4.2. METODOLOGIE VÝZKUMNÉ PRÁCE

4.2.1. METODIKA

Výzkum, který jsem provedl lze zařadit ze sociologického hlediska do výzkumu kvalitativního. Při výběru techniky výzkumu jsem zvolil žurnalistickou metodu, novinářské anonymní interview.

Předem jsem si připravil pro své interview pět stručných a celkem výstižných otázek. Navštívil jsem nejdříve svou domovskou školu, Gymnázium V. Nováka v Jindřichově Hradci, poté Dům dětí a mládeže v Jindřichově Hradci a poté jsem se snažil získat vzorek odpovědí i od široké veřejnosti v Jindřichově Hradci. Jednalo se o

vzorek v počtu 200 osob, který jsem rozdělil rovným dílem do dvou věkových skupin, 15-17 let a 50+ s kterými jsem poté pracoval při potvrzení či vyvrácení vyřčených hypotéz.

4.2.2. KONCEPTUALIZACE

„Jaké jsou všeobecné vědomosti lidí o týrání dětí v České Republice?“

Dimenze konceptu: „Všímavost ke svému okolí“

Výsledkem konceptualizace bylo zúžení tématu výzkumu a zúžení zkoumaného problému : „Do jaké míry jsou lidé v ČR informováni o problematice týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte ve věkových skupinách 15 – 17 let a 50 a více let? Ví, jak pomoci?“

4.2.3. OPERACIONALIZACE

Operacionalizované definice:

- a) Věk člověka
- b) Všeobecný rozhled
- c) Informovanost
- d) Vlastní názor
- e) Možné řešení problému

4.2.4. HYPOTÉZY

Hypotéza A: Předpokládám, že ve školních osnovách je obsažen dostatek informací, věnujících se problematice

„Týrané, zneužívané, zanedbávané dítě“ a informovanost mládeže bude dostačující.

Hypotéza B: Předpokládám, že i věková skupina 50+ je dobře informována o fenoménu „Týrané, zneužívané, zanedbávané dítě“ a že informace získává především z médií, jejichž důvěryhodnost se dá často zpochybnit.

Hypotéza C: Domnívám se, že široká veřejnost nedovede správně situaci rozpoznat, rozhodnout se pro potřebné kroky a správně se zachovat, protože má strach z možného omylu.

4.2.5. OBJEKTIVITA, RELIABILITA

Objektivitu a reliabilitu svého výzkumu v rámci zkoumané skupiny ve věku „15-17“ (dále jen „15-17“) jsem zajistil výběrem vzorku studentů na gymnáziu a v zájmových kroužcích DDM. Předem neohlášenou přítomností v hodinách vyučování bylo dosaženo neovlivněného výsledku, bez předešlé možnosti se na dané interview připravit, či konzultovat dané otázky s kolegy. V rámci zkoumané skupiny ve věku „50+“ (dále jen „50+“) bylo dosaženo objektivitu a reliability pomocí kladení otázek bez uvedení přesného záměru, k čemu vlastně budou odpovědi ve výzkumné části diplomové práce sloužit.

4.2.6. SBĚR DAT

Pro sběr dat v rámci vzorku osob „15-17“ bylo vybráno vzorku 100 jedinců z řad studentů gymnázia doplněných o stejně staré návštěvníky volnočasových kroužků při DDM. Stejný počet 100 jedinců byl použit i u vzorku „50+“. Zde jsem využil možnosti zastavit dané jedince z této kategorie přímo na ulici.

Důvod výběru tohoto školního a pouličního prostředí byl zcela záměrný, aby se předešlo pravděpodobnosti projevení rozdílu škola versus věkem nasbírané zkušenosti dotazovaných jedinců²⁸.

4.2.7. ANALÝZA DAT

- a) Kategorie četností odpovědí ve vzorku „15-17“ a „50+“
- b) Porovnání četnosti odpovědí v závislosti na věku dotazovaných
- c) Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku.
- d) Odpověď k dalšímu zamyšlení

²⁸ Poznámka k reprezentativitě zkoumaných skupin: Z časově, personálně a finančně omezených důvodů byl vybrán poměrně malý vzorek respondentů, přesto výsledek výzkumu vypovídá, že situace není uspokojivá a tomuto tématu – informovanosti široké veřejnosti – bychom se do budoucna měli podrobněji věnovat

4.3. INTERVIEW

4.3.1. POLOŽENÉ OTÁZKY

- 1) Co si představíte při výroku: „Týrání dětí“ ???

- 2) Lze na dítěti poznat, že je týráno? (ANO/NE) Na základě čeho?

- 3) Lze řešit problém týrání dětí?

- 4) Co byste poradili týranému?

- 5) Jakou následnou péči poskytnout týranému dítěti?
 - preferovat nápravu původní rodiny nebo věnovat více finančních prostředků státním i soukromým organizacím, zabezpečujícím péči, náhradním rodinám a pod.

4.3.2. INTERVIEW – ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Add. 1) Co si představíte při výroku: „Týrání dětí“ ???

Nejčastější odpověď:

Mezi nejčastější odpovědi na první mnou položenou otázku bylo²⁹ :

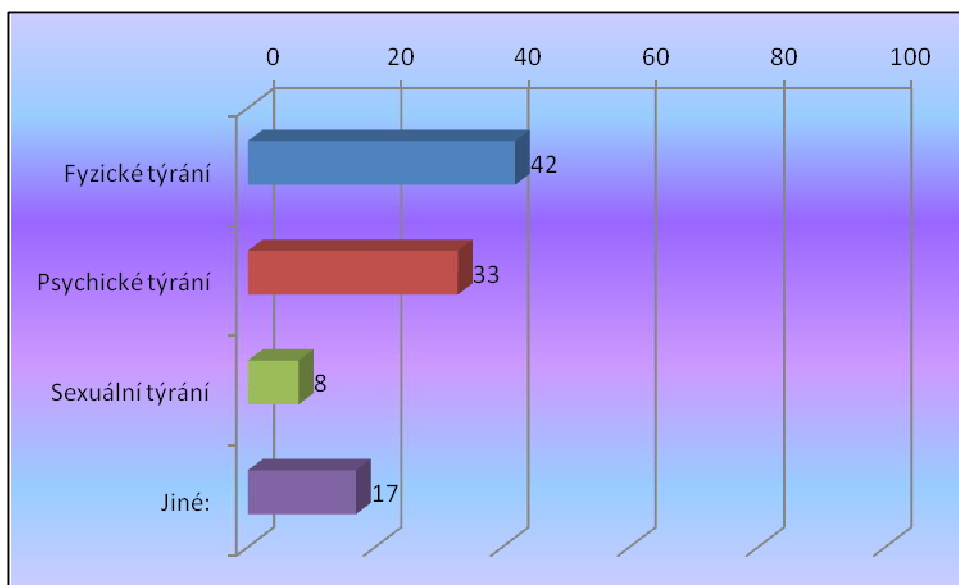
Skupina „15-17“ - 100 respondentů:

psychické násilí, Kuřimská kauza, dítě bez domova, zázemí a možnosti se rozvíjet, zničený život, psychické týrání od rodičů, do krve zmlácené dítě, děti ve válce, zanedbání péče, natažená ruka pro pomoc, výprask za známky.

Nejčastější formou, zastoupenou 42% je fyzické týrání. Psychické týrání bylo zastoupeno jako druhé v pořadí 33%. 8% připadá na sexuální týrání a jiné druhy týrání jsou zastoupeny 17%.

Graf 1.1. - Co si představíte při výroku: „Týrání dětí“ ???

Skupina 15 - 17

²⁹ Dle popsané kapitoly 3.4. jsem kategorizoval odpovědi dotázaných jedinců do čtyř základních skupin, jak je vidět z výsledných grafů.

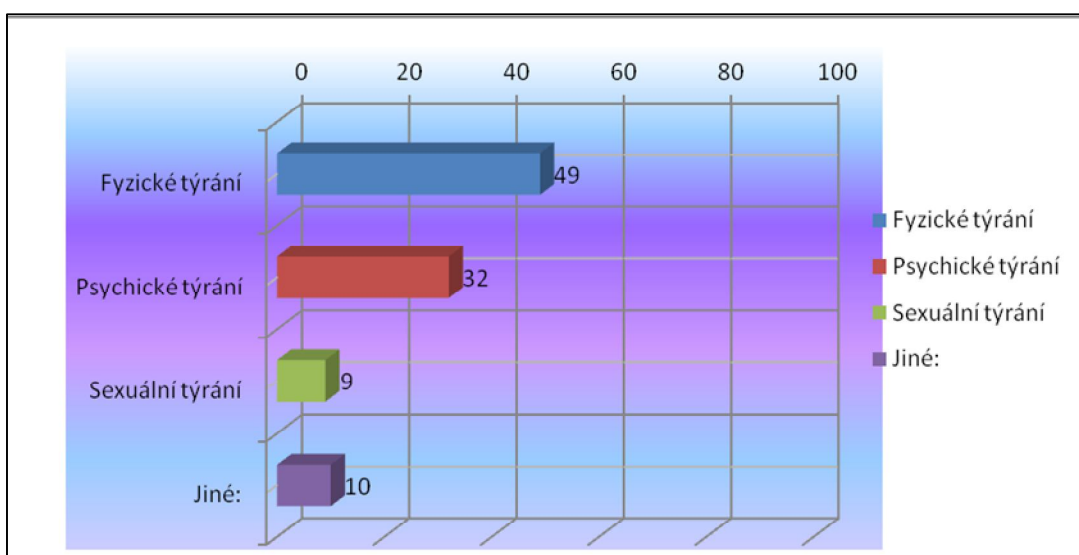
Skupina „50+“ – 100 respondentů:

modřiny, strach, zubožené dítě, vykulené oči, noční můry, znásilňování, Kuřimská kauza, lítost, chování rodiny, silnější vnímání z pozice rodiče.

Nejčastější formou, zastoupenou zde, 49%, je fyzické týrání. Psychické týrání je také jako druhé v pořadí 32%. 9% připadá na sexuální týrání a jiné druhy týrání se objevily v 10%.

Graf 1.2. - Co si představíte při výroku: „Týrání dětí“ ???

Skupina 50+

Rozdíl odpovědí v závislosti na věku dotazovaného:

Mezi oběma skupinami jsem zaznamenal pouze nepatrný rozdíl. V kategorii „Fyzické týrání“ a „Jiné týrání“ byl rozdíl 7% a v kategorii „Psychického týrání a „Sexuálního týrání“ pouhé 1%.

Ve skupině „50+“ se v 54% (54 ze 100) projevilo silnější vnímání daného problému z pozice rodiče, kdy sám rodič v porovnání s nerodičem, je schopnější si živěji představit možné následky týrání dětí.

Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku:

Své mládí. Matka zemřela, když jsem byla malá a otec mi nic nedaroval zadarmo. Nerada na to vzpomínám a nikdy jsem se s jeho chováním psychicky nesrovnala. Bylo to tvrdá životní škola...

(Tamara, 63 let)

Odpověď k dalšímu zamyšlení:

Nic. Mně by se to nestalo a z mého okolí jsem o nikom neslyšel.

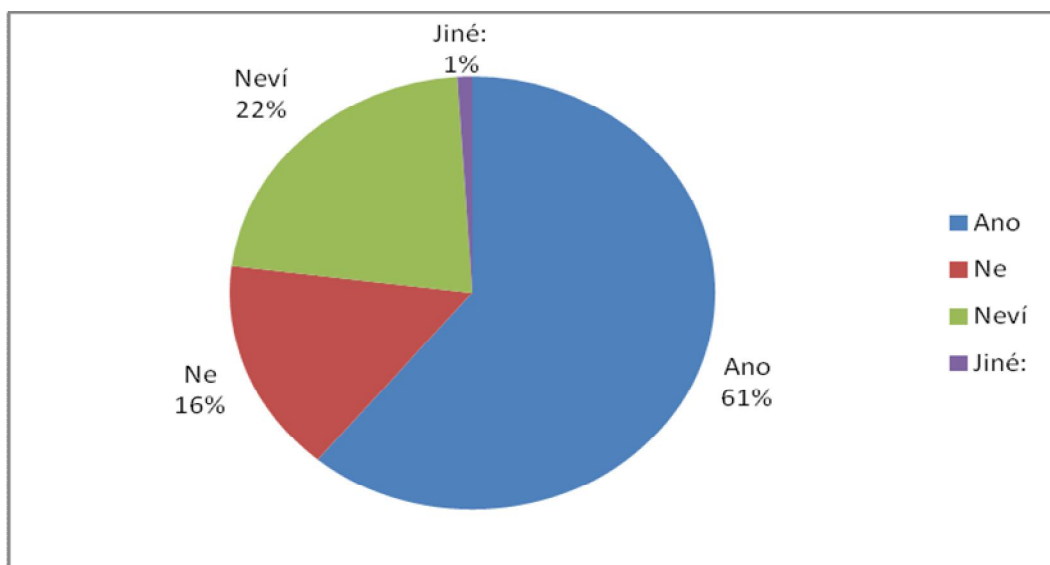
(Mirek, 17let)

Add. 2) Lze na dítěti poznat, že je týráno? (ANO/NE) Na základě čeho?

Nejčastější odpověď:

Ano – Modřiny, bázlivost, lekavost, neobvyklé chování, stranění se kolektivu, zhoršení prospěchu, záškoláctví, citová labilita, nedůvěra, agrese, poranění, fyzicky neprospívá, zastavení tělesného vývoje, mentální zaostalost, pseudomentální retardace, špatná hygiena.

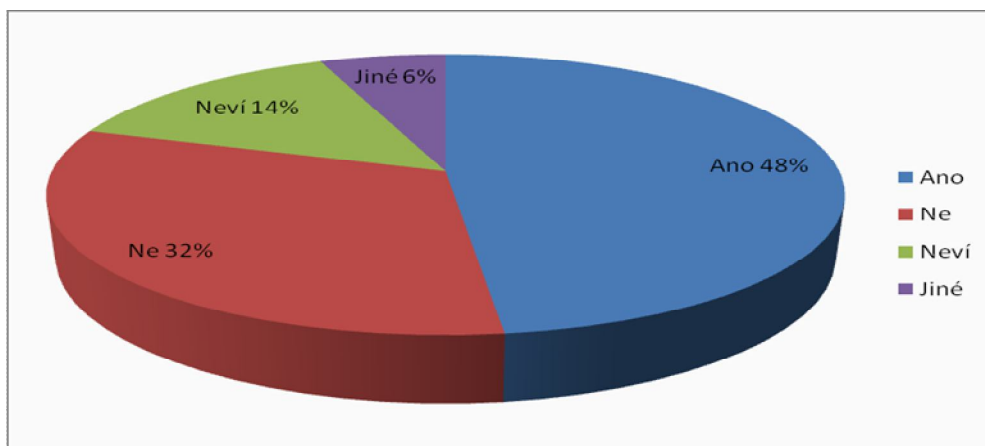
Graf 2.1. – *Lze na dítěti poznat, že je týráno? (ANO/NE) Na základě čeho?*
Skupina 15 - 17

Mládež ve věku 15 – 17 let si z 61% myslí, že by rozpoznala, zda jde o týrání. 16% se domnívá, že by nerozpoznalo, 22% neví a ve výšeči „Jiné“ jsou obsaženi ti, jenž se nevyjádřili, a to pouhé 1%.

Graf 2.2. – Lze na dítěti poznat, že je týráno? (ANO/NE) Na základě čeho?

Skupina 50+

Věková kategorie 50+ by rozpoznala týrání v 48%, 14% neví a myslí, že by nerozpoznala v 32%. Respondenti pod položkou „Jiné“ neodpověděli, a to ze 6%.

Rozdíl odpovědí v závislosti na věku dotazovaného:

Lidé ve věku 50+ jsou patrně obezřetnější, přemýšlivější, opatrnější a podle toho také odpovídali. Těch, co si myslí, že by rozpoznali je o 13% méně, co by nerozpoznali je o 16% více, neví o 8% méně a nevyjádřilo se o 5% méně, než ve věkové kategorii 15 – 17 let.

Starší generace tázaných měla zřejmě více zkušeností s tímto tématem. Více se zamýšleli nad otázkou jejich argumentace vždy byla smysluplná. Kdežto ve skupině lidí kolem 17. roku věku, mladí lidé přemýšlí rychle a mnohdy i zbrkle, bez jistoty, jak vlastně poznat týrání.

Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku:

Na tuto otázkou nepřišla žádná nečekaná či překvapující odpověď.

Odpověď k dalšímu zamyšlení:

Určitě ano, ale nemůže si to dítě vymýšlet a hrát to?!

(Leona, 17 let)

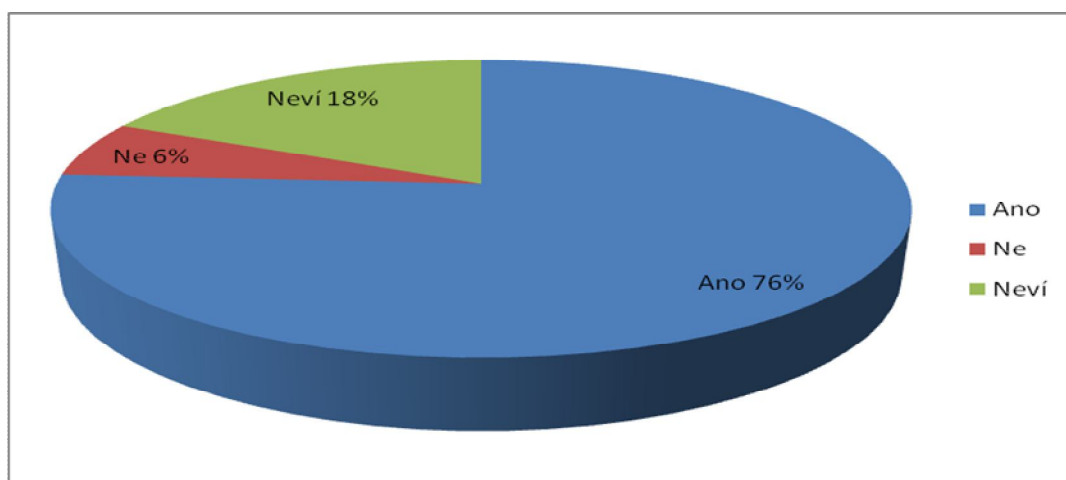
Add. 3) Lze řešit problém týrání dětí?

Nejčastější odpověď:

Lepší prevencí, větší pravomoc policistů, osvěta, více ošklivých fotek týraných dětí, zájem o rodinné situace ostatních,

Graf 3.1. - Lze řešit problém týrání dětí?

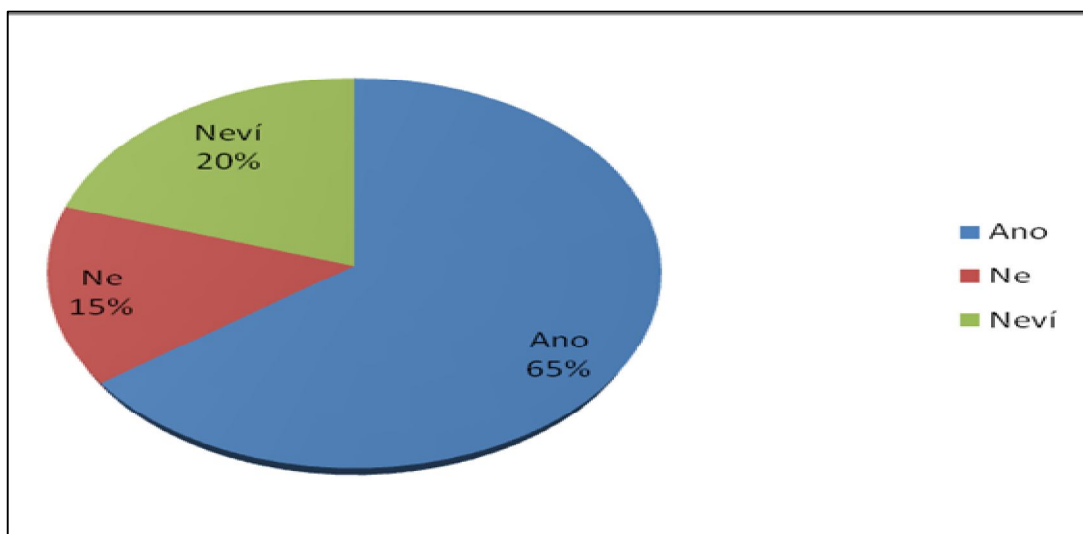
Skupina 15-17

Mladí jsou přesvědčeni ze 76%, že problém týrání dětí je řešitelný. Pouhá 6% skupina si myslí opak a 18% neví.

Graf 3.2. - Lze řešit problém týrání dětí?

Skupina 50+

Starší věková kategorie 50+ je přesvědčena z 65%, že problém týraných dětí lze řešit. 15% odpovědělo, že jej nelze řešit a 20% neví.

Rozdíl odpovědí v závislosti na věku dotazovaného:

Zde rozdíl mezi oběma věkovými skupinami nacházíme, ale nijak výrazný není, pouze o 11% starších myslí, že problém týrání dětí se dá řešit. O 6% starších si myslí, že řešitelný není a nevyjádřilo se starších o 2% méně, než mladých.

Z dalšího dotazování podrobnějšího jsem zjistil, že studenti gymnázia by založili sdružení a snažili se finančně pomáhat svými mimoškolními aktivitami, kdežto starší dotázaní z ulice, by raději finančně přispívali na zřízený účet.

Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku:

Já bych ty pachatele řezal za ty činy sukovou holí

(František, 82let)

Odpověď k dalšímu zamyšlení:

Nelze týrání zabránit. Policisté budou stále o krok pozadu než ti „hajzli“ co to můžou dělat, skoro bez postihu.

(Jaromír, 17 let)

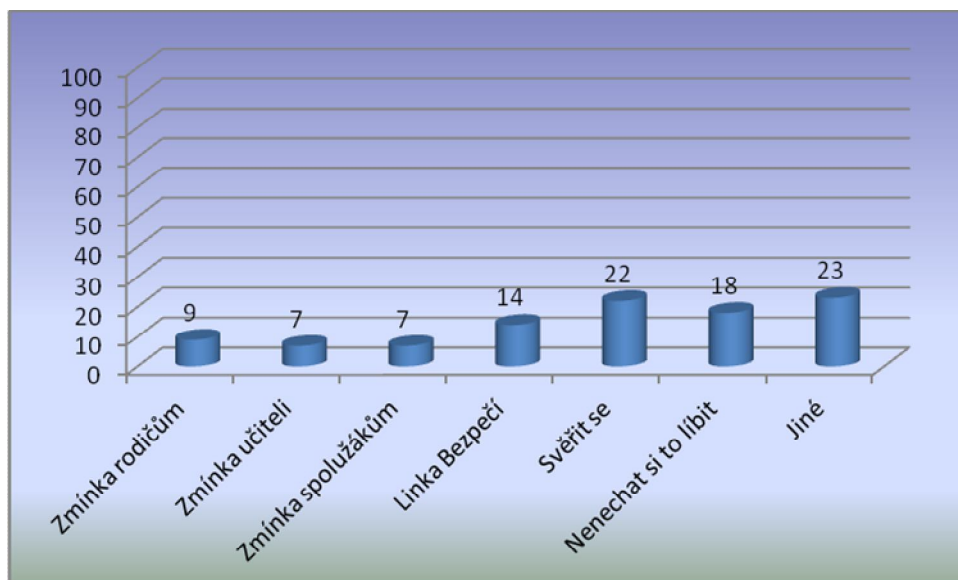
Add. 4) Co byste poradili týranému?

Nejčastější odpověď:

Zmínit se rodičům, zmínit se spolužákům, zavolat na Linku bezpečí, hlavně to někomu říct, nedělat nic co by ho/jí mohlo mrzet, svěřit se, nenechat si to líbit.

Graf 4.1. Co byste poradili týranému?

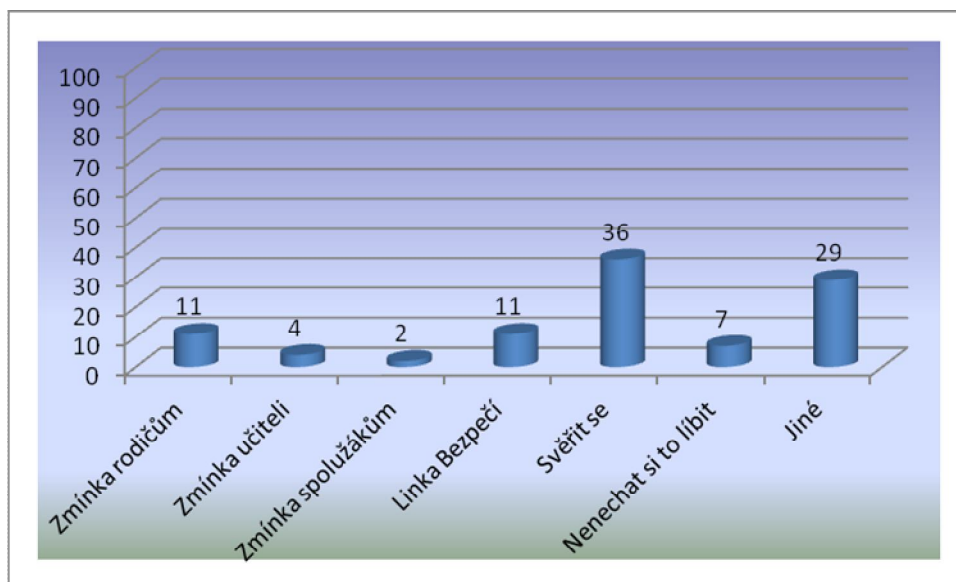
Skupina 15-17

Skupina ve věku 15 – 17 by z 9% poradily svěřit se rodičům, 7% dětí učitelů, 7% by poradila spolužáky, 14% by radilo volat na linku bezpečí, 22% v kolonce „Svěřit se“ by zvolila tvrdší postup, například policii, 18% mladých by radilo „nechat si to líbit“ a 23% se nevyjádřilo, protože neví.

Graf 4.2. - Co byste poradili týranému

Skupina 50+

Starší lidé z 11% věří v pomoc rodičům a radilo by tento postup, učiteli věří méně, poradili by jej z pouhých 4%, důvěra ve spolužáky je ještě menší, jen 2%, ale Linku bezpečí by poradili v 11%. 36% by radilo radikálnější postup, např. policii a podobné orgány, v celých 36%. 7% by radilo nechat si to líbit a 29% se nevyjádřilo ve sloupcu „Jiné“.

Rozdíl odpovědí v závislosti na věku dotazovaného:

Zde je vidět, že starší lidé důvěřují například rodičům, a to o 2% více, než děti 15 - 17, více věří policii (sloupek „Svěřit se“), o celých 14%. O 3% méně věří Lince bezpečí. Ještě méně, o 3% by se svěřilo učiteli, velká nedůvěra je ve spolužáky, poradili by pouze ve 2%. což je oproti skupině 15 – 17 o 5% méně. O 11% méně starších by si týraní nechalo líbit a o 6% více starších se nevyjádřilo (ve sloupcu „Jiné“)

Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku:

Nevím.

(Jiří, 16let)

Odpověď k dalšímu zamyšlení:

Zavolat na Linku bezpečí, ale nevím její číslo.

(Klára, 51 let)

Add. 5) Jakou následnou péči poskytnout týranému dítěti?

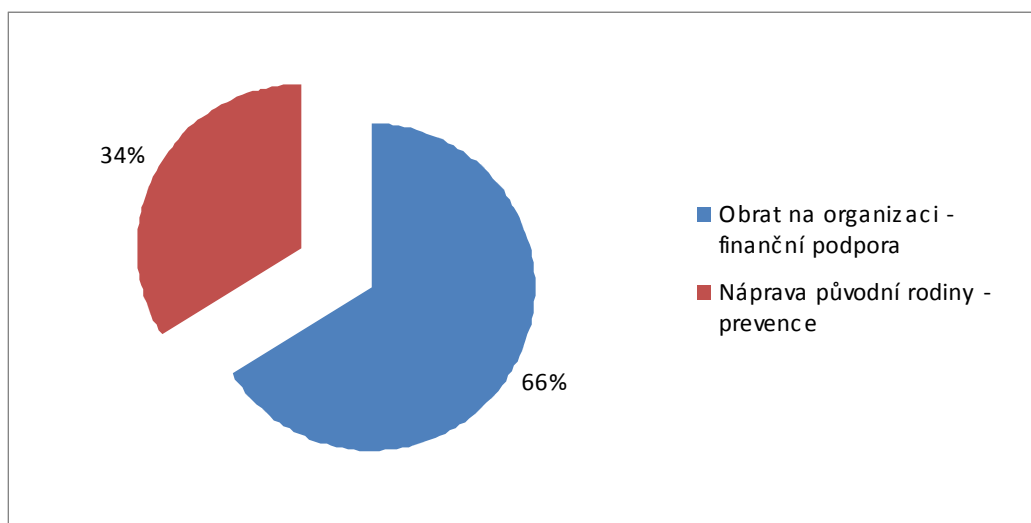
- preferovat nápravu původní rodiny nebo věnovat více finančních prostředků státním i soukromým organizacím, zabezpečujícím péči, náhradním rodinám a pod.

Nejčastější odpověď:

Psychickou útěchu, zázemí, lékařskou péči, náhradní rodinu, klid, pocit bezpečí, zajištění kvalitního života, poradce,

Graf 5.1. - *Jakou následnou péči poskytnout týranému dítěti?* - preferovat nápravu původní rodiny nebo věnovat více finančních prostředků státním i soukromým organizacím, zabezpečujícím péči, náhradním rodinám a pod.

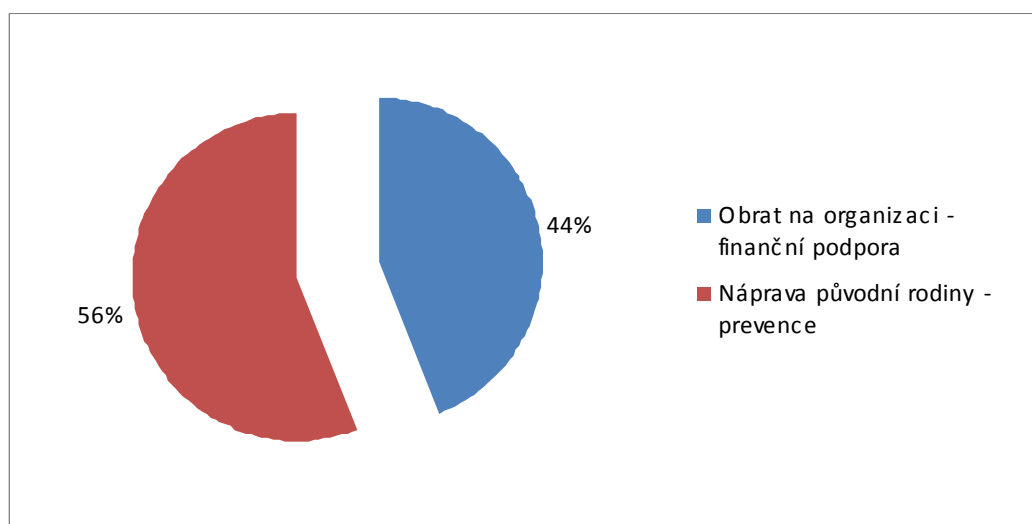
Skupina 15 - 17

Zde věková skupina 15 – 17 klade důraz v 66% na zabezpečení péče organizacemi nebo náhradními rodinami, v nápravu původní rodiny příliš nevěří.

Graf 5.2. - *Jakou následnou péči poskytnout týranému dítěti?* - preferovat nápravu původní rodiny nebo věnovat více finančních prostředků státním i soukromým organizacím, zabezpečujícím péči, náhradním rodinám a pod.

Skupina 50+

Starší lidé věří nebo si přejí uzdravit původní biologickou rodinu, a to v 56%, organizacím věří méně, pouze 44% dotazovaných.

Rozdíl odpovědí v závislosti na věku dotazovaného

Odpovědi obou zkoumaných věkových kategorií se liší, z výzkumu je patrné, že starší lidé preferují výchovu dítěte v biologické, vlastní rodině a kladou důraz na její nápravu a uzdravení, a to o 22% více, než mladí. Ti naopak patrně nevěří v nápravu původní rodiny a o 22% více věří organizacím, poskytujícím možnost dětem pomoci a poskytnout jim dobré zázemí.

Nejvíce překvapující odpověď na danou otázku.

Detailně popsany postup, jak se zachovat při zjištění týrání jedince

(Jana, 58 let, studentka dálkového studia speciální pedagogiky)

Odpověď k dalšímu zamyšlení

Lze pak ještě vůbec pomoci?

(Nikola a Přemek, 16let)

4.3.3. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Hypotéza A: Předpokládám, že ve školních osnovách je obsažen dostatek informací, věnujících se problematice

„Týrané, zneužívané, zanedbávané dítě“ a informovanost mládeže bude dostačující.

Hypotéza se nepotvrdila. Zjistil jsem, že ve školních osnovách je vcelku jen okrajově zahrnuta do učební látky mnou zkoumaná problematika. Setkáváme se často s případy, kdy dítě, vykazující nějaké známky vývoje ve špatném nebo nevyhovujícím sociálním prostředí, bývá mezi vrstevníky „outsiderem“, svádějícím být terčem k dalším útokům navíc ještě od svých spolužáků. Toto vše by mělo být učiteli – vychovateli neustále dětem zdůrazňováno a opakováno jako nepřipustné, nežádoucí a zavrženíhodné. Myslím, že by mělo být ve výuce věnováno více času a studijní látky na téma týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Jedině tak může lépe a cíleněji fungovat osvěta, což by mohlo do budoucna mít významný podíl na zvládnutí tohoto negativního společenského jevu.³⁰

Hypotéza B: Předpokládám, že i věková skupina 50+ je dobře informována o fenoménu „Týrané, zneužívané, zanedbávané dítě“. Své informace získává především z médií, jejichž důvěryhodnost se dá ovšem často zpochybnit. Lidé zmoudřelí věkem a zkušenostmi jsou pak rezervovanější a opatrněji zaujímají k problematice svá stanoviska.

Hypotéza se potvrdila. Dříve, mám na mysli dobu cca po druhé polovině 20. století, se na tyto negativní společenské jevy pohlíželo poněkud jinak a ve školách se v učebních osnovách nijak zvlášť neobjevovalo, jak je řešit. Od běžné facky k výprasku není

³⁰ „outsider“ – běžně užívané označení někoho, kdo je stále stranou, stojí stranou, na okraji nebo vně, na podřadném místě.

dlouhá cesta, a jak jsem se dozvěděl, mnozí starší ještě chápou výprask za leckdy přiměřený trest. Lidé starší mají patrně jiný názor na výchovu. Mnoho z nich by raději zastávalo při pohledu na některé dnešní děti a mládež i nadále otřepané rčení „škoda rány, která padne vedle“. Přesto jejich tváře vyjadřují velikou lítost a pohnutí nad případy zveřejňovanými v médiích, ale i tak jsou opatrní ve svých závěrech, médiím ne docela věří, protože jejich důvěryhodnost je opravdu často zpochybnitelná. Naši rodiče a prarodiče jsou skutečně informováni o fenoménu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte především pomocí televizních, rozhlasových nebo novinových zpráv, ve škole, kterou navštěvovali před desetiletími se o tom tenkrát neučilo.

Hypotéza C: Domněnka, že široká veřejnost nedovede správně situaci rozpoznat, rozhodnout se pro potřebné kroky a správně se zachovat, protože má strach z možného omylu.

Hypotéza se potvrdila. Mnoho lidí, mladých i starších se bojí poukázat na nějaký jev, o němž si není zcela jista, že jej správně zmapovala. Bojí se, jak již bylo zmíněno, „planého poplachu“. Tomu se nedá až tak moc divit, protože jakékoli setkání s podobným negativním jevem snad každého rozumného a charakterního člověka vede k nutkání pomoci, což jej dostává na velmi tenký led. Totiž abychom mohli podniknout potřebné, účinné a hlavně správné kroky, potřebujeme dostatek informací o situaci a získat tyto informace není nikdy snadné.

5. Závěr

Tato diplomová práce měla za úkol popsat a hlavně prozkoumat, jak je široká veřejnost v této oblasti bez ohledu na věk informována. Z výzkumu vyplynulo, že lidé vědí, uvědomují si možné důsledky, odsuzují. Ale vyjadřují se v tom smyslu, že by si patrně nevěděli rady, obávají se totiž i možnosti – lidově řečeno – planého poplachu.

Výsledek šetření ukazuje na to, že většině starších osob se nedostává informací z jiných zdrojů, než z médií, která často neposuzují zcela objektivně, mnohdy skutečnosti překrucují nebo vyvozují z nedostatečných zjištění a bez jakékoli odborné erudice předčasné nebo neopodstatněné vlastní závěry.

Naproti tomu mladší věková kategorie často nečte noviny a nesleduje televizní, či rozhlasové zprávy, ale informace čerpá ponejvíce z internetu a také ze školy. Jsem ale přesto přesvědčen o tom, že v rámci například společenských věd by tato problematika měla být do výuky mnohem šířeji a podrobněji zahrnuta, mělo by rozhodně na ni být dáváno daleko více důrazu a důležitosti.

Také jistě zákonodárci by se měli zamyslet, jak ošetřit legislativně tuto negativní skutečnost a rozhodně by se mělo ještě více „přitvrdit“ po stránce trestů. Mnohdy nelze pochopit některá rozhodnutí naší justice – myslím tím rozsudky v různých kauzách, kdy někdo například zpronevěří nějaký finanční obnos a je odsouzen na 8 let – jde tu o peníze. Někdo další zneužívá nebo týrá dítě a konečný verdikt soudu čítá 4 roky, a to jde o dítě, člověka, živou bytost. Jistě je nutné nezobecňovat a posuzovat podle všech zjištění, ale sám o sobě pojem „týrání, zneužívání, zanedbávání dítěte“, je pojem, který nahání hrůzu.

Syndrom CAN a vůbec fenomén týrání dětí je problém, který, jak již bylo zmíněno, se asi nikdy nepodaří úplně vymýtit.

Vyskytoval se zřejmě vždycky, tedy v jakékoli době a v jakékoli společnosti, setkáváme se s ním ať už ve větším, či menším měřítku všude na zeměkouli i dnes a zřejmě tedy se s ním bohužel budeme muset setkávat i do budoucna. Rozhodující je proto snažit se celoplošně a široce tímto negativním jevem zabývat, hovořit o něm, seznamovat veřejnost všech věkových skupin se všemi jeho znaky, riziky a možnými důsledky, jenž by mohly nést mnoho špatného pro budoucí společnost. Zkrátka je třeba řešit jej, a to co nejvíce v rámci prevence, aby k němu docházelo co možná nejméně. Pokud už k němu dojde, tak jej včasné diagnostikovat a snažit se odstranit, hlavně vědět si rady, jakým způsobem v případě potřeby postupovat. Pokud jej zaznamenáme již v pokročilé formě, bez prodlení zasáhnout, abychom eliminovali co nejvíce negativní dopad na všechny složky dalšího vývoje dítěte.

6. Summary

This master thesis aimed to describe and primarily examine public knowledge in this area. The study showed that people know about this, they realize possible consequences, and resent it. However, they claim they probably wouldn't know what to do and they are afraid of causing false alarm.

The result of investigation points out that media are the only informational source for most elderly people. They are often not objective, frequently distort the reality and jump to conclusion based on inadequate findings with no professional erudition. On the other hand, young age group often doesn't read newspaper, watch TV or listen to radio news and take the information mainly from internet and also from school.

I'm still convinced that these problems should be more widely included in the education, for example in the social studies class, and much more emphasis should be put on it.

Also, the legislators should consider possibilities to treat this negative issue and toughen the punishment up. Oftentimes, the verdicts delivered by our courts are hard to understand, I mean like sentencing someone for 8 years for financial fraud when it's just about money. In other case person abuses or torments a child and the verdict counts 4 years when it's about child, person, life being. Surely, you can't generalize, all finding have to be considered, however the sole term "abuse, torment, neglect child" is terrifying.

The CAN syndrome and the child abuse in general is a problem that will probably never be fully eliminated. It's always been there in every age or society, we meet this more or less everywhere on the globe even today and unfortunately we'll probably meet it in the future as well. We must therefore deal with this negative phenomenon widely, talk about it, inform public of all ages about all the facets, risks and possible consequences that might

bring our future society a lot of evil. In short, it's necessary to deal with it, mostly by prevention, so it happens as seldom as possible. When it happens, it has to be diagnosed and eliminated early. Most importantly, it has to be known how to proceed. If we detect the problem later - in advanced stage - we must take immediate action to eliminate negative impact on child's development.

7. Seznam použité literatury

Brabenec, F., Burdová, E., Novotná, V.: Zákon o sociálně- právní ochraně dětí. Praha: Linde, 2000.

Bentovim, A.: Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. Praha: Grada Publishing s.r.o., 1998.

Dunovský, J. a spol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada Publishing, 1995.

Elliotová, M.: Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1997.

Hrušáková, M.: Dítě, rodina a stát. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

Kolář, M.: Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1997.

Malá, E.: Sexuálně zneužívané děti. Praha: Psychiatrické centrum Praha – Bohnice, 1995.

Trélaün, B.: Překonávání konfliktů v rodině. Praha: Potrál, 2005.

7.1. On-line zdroje

Hubáčková, J.: Syndrom CAN: Definice a rizikové faktory [online]. Informační a vzdělávací portal školství Zlínského kraje [cit. 2008-08-15]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatalogickejevayejichprevence/tyrani_zneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/syndromcan/12448.aspx>

Bestmen.: Dětská pornografie je něco nepřipustného a zvrhlého! [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z: <<http://czblog.cz/detska-pornografie-je-neco-nepripustneho-a-zvrhleho/>>

FOD.: O týrání -> Statistika úmrtí a sebevražd dětí [online]. [cit. 2009-07-03]. Dostupné z: <<http://www.fod.cz/tyrani.htm>>

Friedmann,Z.: Úvod do pedagogické diagnostiky [online]. [cit. 2011-11-15]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Pedag_diagnostika.pdf>

Nadace Naše dítě 2009.: STOP násilí na dětech. [online]. Podpořte kampaň [Cit. 2010-03-12]. Dostupné z: <<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=369>>

Zákon o rodině 94/1963 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>>

Občanský zákoník 40/1964 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcanzak/cast1.aspx>>.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí 359/1999 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

Trestní zákoník 40/2009 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/>>

Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.: [online]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>>

Zákon o přestupcích 200/1990 Sb.: [online]. Dostupné z:
<<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/prestupky/cast2.aspx> >

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 1992. Listina základních práv a svobod. [online]. [Cit. 2010-04-08]. Dostupné z: <
<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> >

THEIA – občanské sdružení 2009. Zákon na ochranu před domácím násilím. [online]. [Cit. 2010-04-08]. Dostupné z: < [http://www.theia.cz/files/135-2006 – domácí násilí.pdf](http://www.theia.cz/files/135-2006-domaci-nasilii.pdf) >

Femme 2008. Týrané děti. [online]. [Cit. 2010-04-10]. Dostupné z:
<http://www.femme.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=1021:tyranedeti&catid=47:zena_a_spolocnost&Itemid=57>

THEIA- občanské sdružení 2009. [online]. [cit. 2011-05-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.theia.cz/files/135-2006%20-%20dom%C3%A1c%C3%AD%20n%C3%A1sil%C3%AD.pdf>>

**Statistika úmrtí a sebevražd dětí byla převzata z www.fod.cz
Grafy byly převzaty z Výroční zprávy DKC z roku 2000.**

7.2. JINÉ ZDROJE

Mufsonová, S.: O týrání a zneužívání. Praha: NLN s.r.o., 1996.

Piaget, J.: Psychologie dítěte. Praha: Portál, 1997.

Pöthe, P: Dítě v ohrožení. Praha: G plus G., 1999.

Poznámky z přednášek

Rozhovory s dětmi, rodiči – oboustranné pojetí

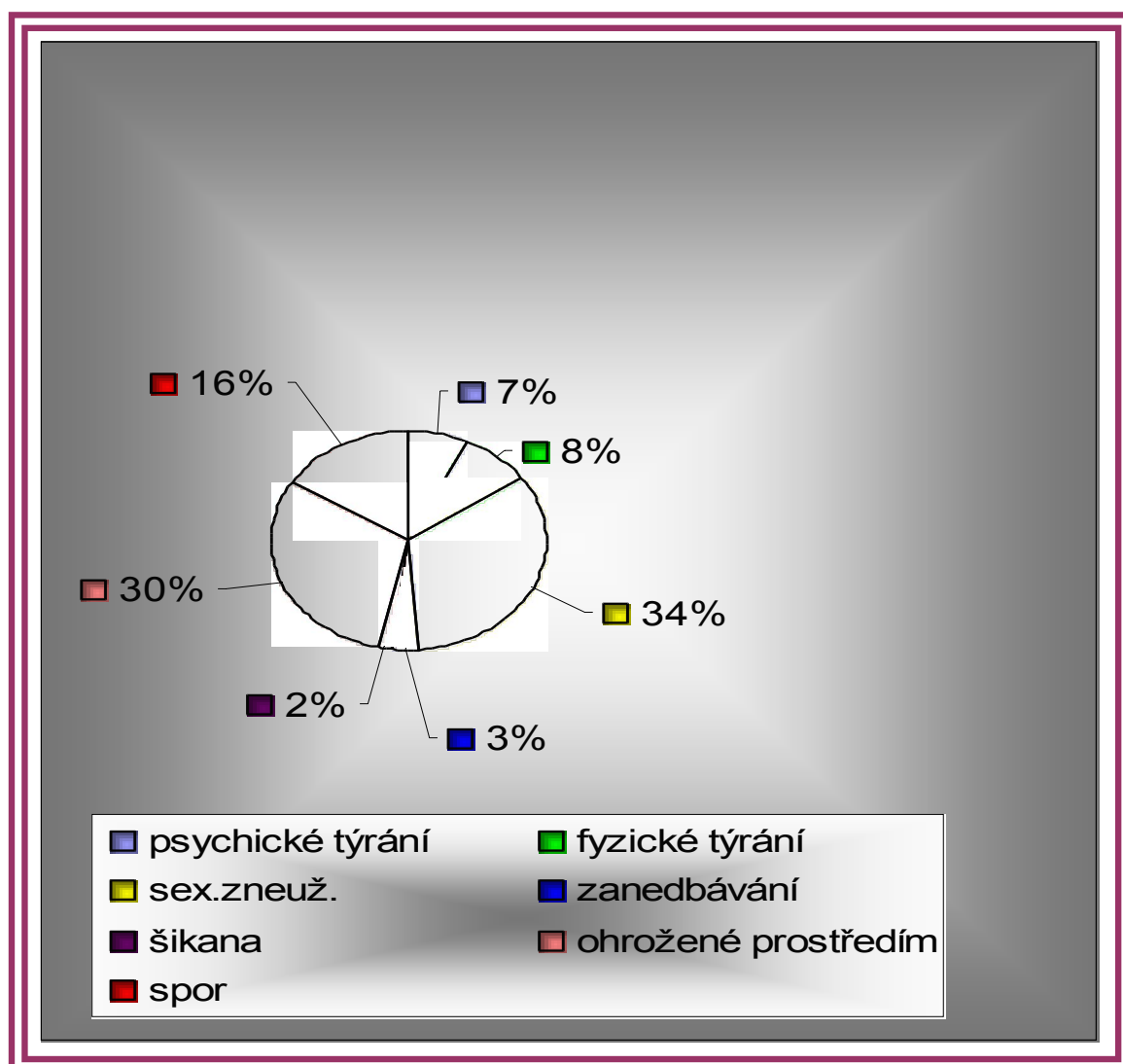
Rozhovory s odborníky

Rozhovory s pedagogy

Masmédia

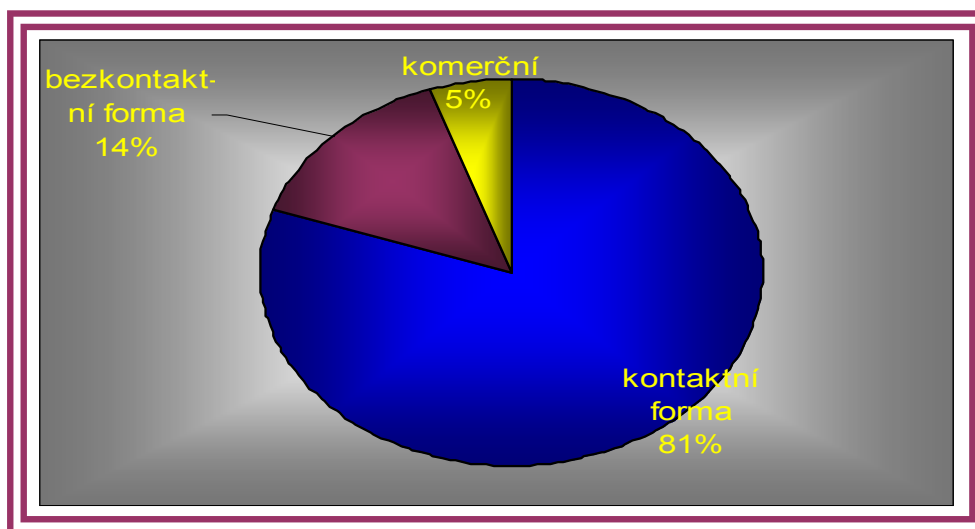
8. SEZNAM PŘÍLOH

8.1. Graf procentuálního zastoupení diagnostických kategorií v hovorech na Lince důvěry Dětského krizového centra v roce 2000

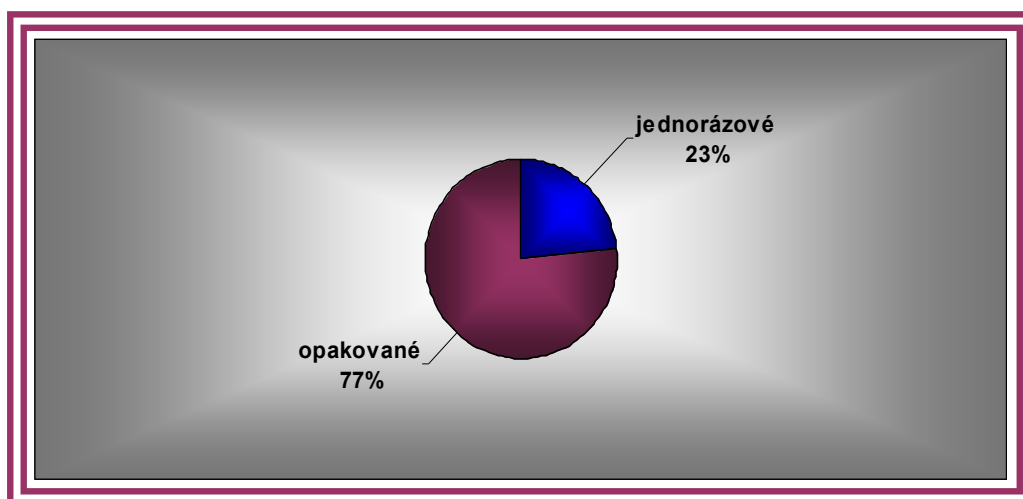
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12].
Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.2. Graf forem sexuálního zneužívání vyšetřované v roce 2000 v %

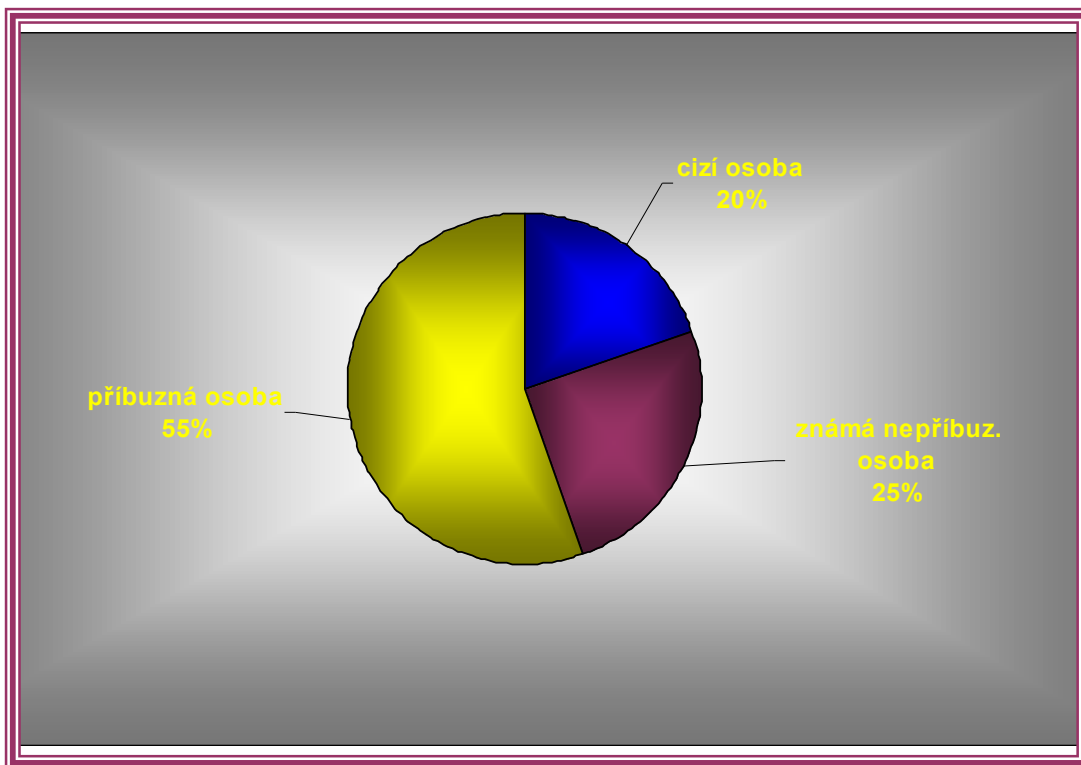
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.3. Graf frekvence sex. zneužívání vyšetřovaných v DKC v roce 2000 v %

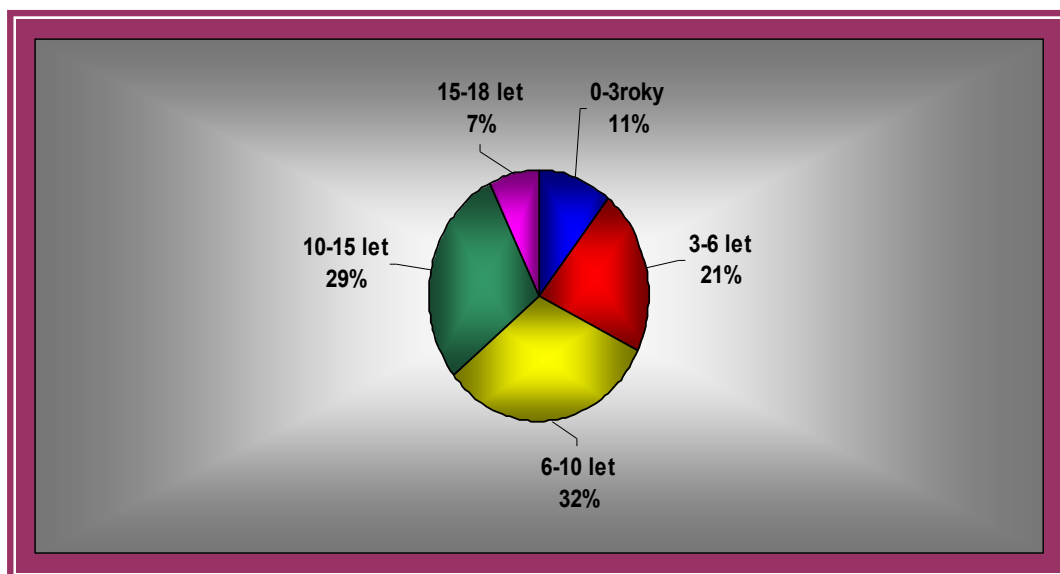
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.4. Graf vztahu pachatele sex. zneužívání vyšetřovaných v DKC v roce 2000 v %

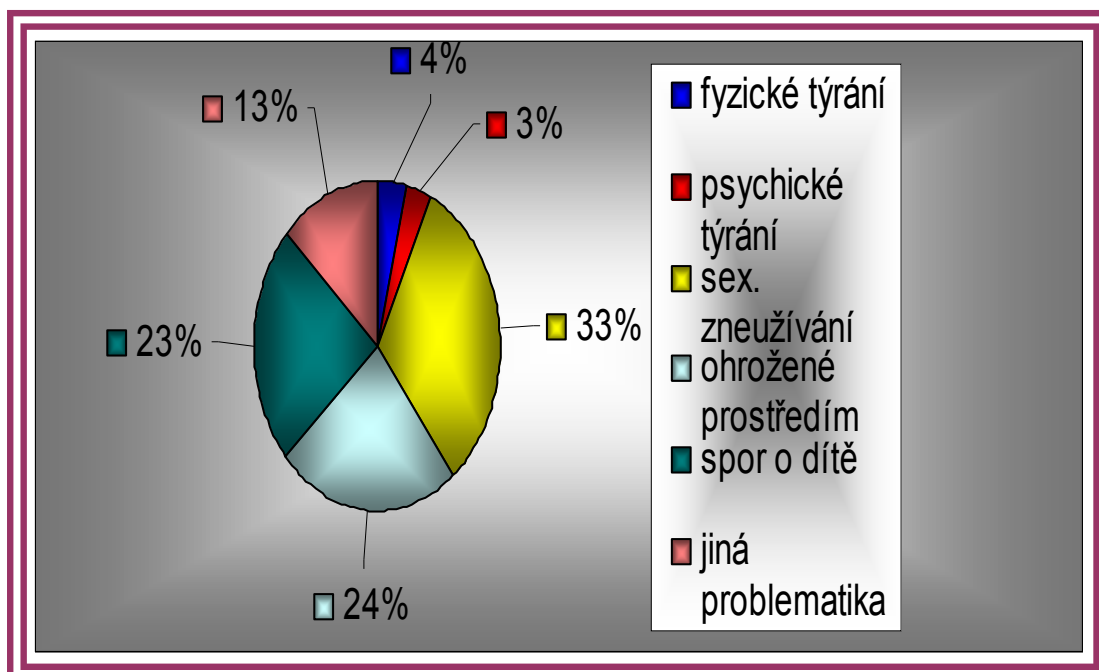
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.5. Graf věku dítěte při zahájení sex. zneužívání – případy vyšetřované DKC v roce 2000 v %

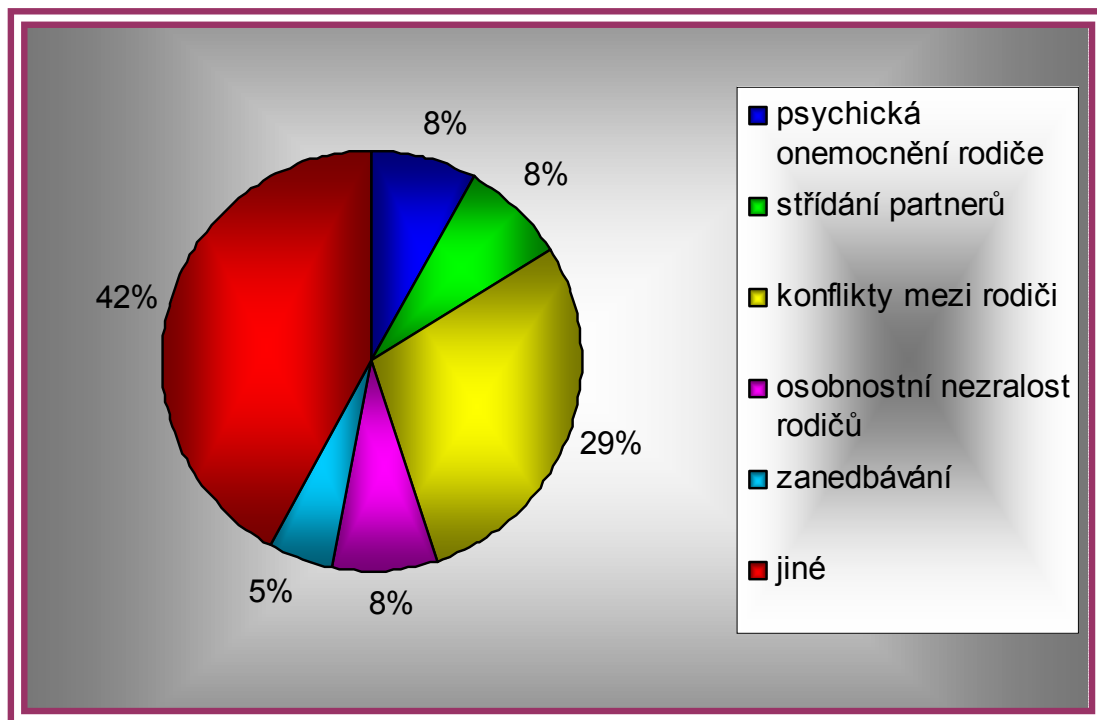
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.6. Graf zastoupení podkategorií „děti ohrožené prostředím“ v roce 2000 v %

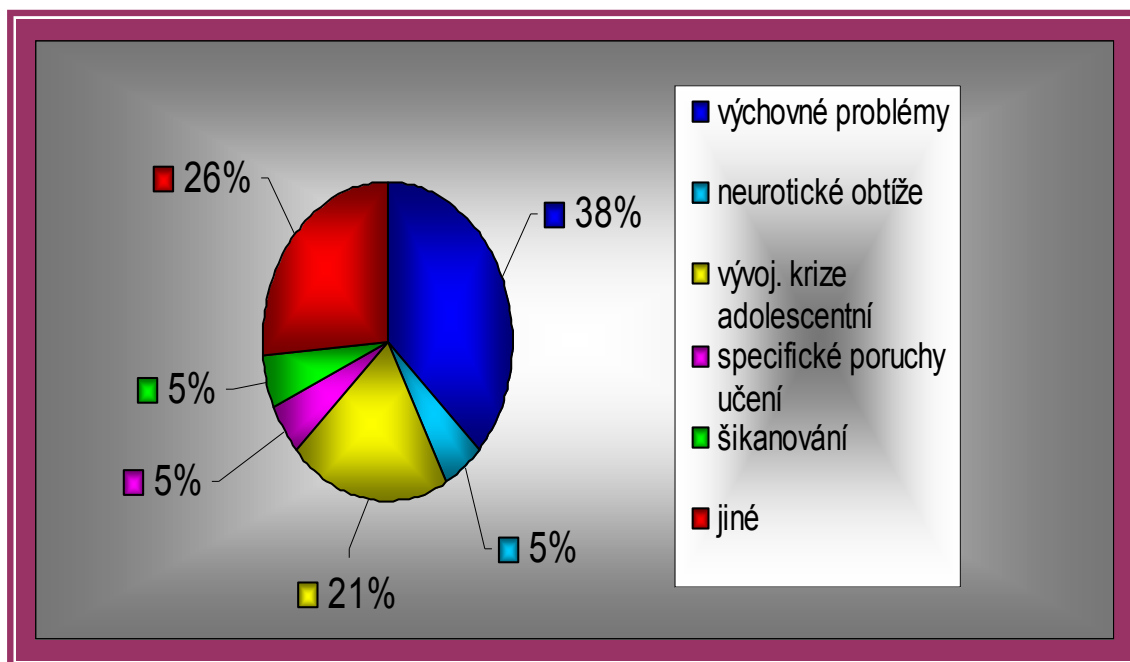
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

**8.7. Graf specifikace problematiky spadající do kategorie „jiné“
v roce 2000**

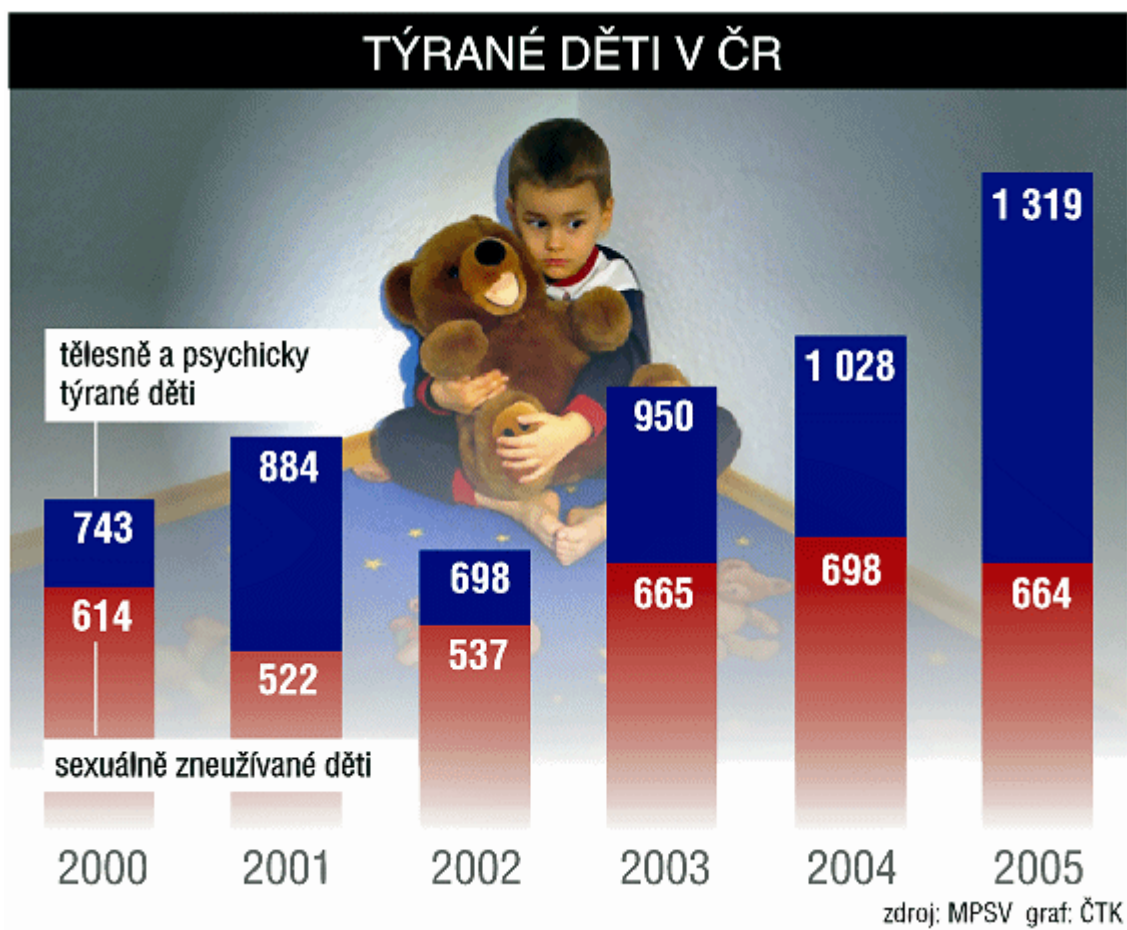
Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.8. Graf rozložení problematiky nových případů přijatých do péče DKC v roce 2000

Zdroj: DKC.: Výroční zpráva 2000. [online]. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.dkc.cz/Vyrocní_zprava_DKC2000.doc>

8.9. Obrazový graf

„Zdroj: http://i3.cn.cz/1143644169_cr_rodina_deti_tyranu_grafika_3361.gif“

8.10. Obrázek - Panenka

„Zdroj: http://nd03.jxs.cz/232/079/e46dfa730e_63015980_o2.jpg“

8.11. Odstrašující příklad - Kuřimská kauza

Takto hrůzný čin by neměl být jen tak zapomenut. Výsledkem práce našich státních orgánů zainteresovaných do celé kauzy je schválení zákona 52/2009 Sb. jakožto novelizace zákona 141/1961 Sb. Sice došlo v této kauze k několika přehmatům ve vyšetřování, ale buďme rádi za každý den, kdy nemusí být

Ondřej a Jakub zavřeni v Kuřimi. Člověku někdy zůstává rozum stát, co lidé někdy dokáží udělat a ještě svým nejmenším. V případě kuřimské kauzy se setkáváme s určitým druhem pochybení. Prvním pochybením, které vyplývá ze zprávy České školní inspekce, bylo pochybení ve výuce žáka, jemuž mu byla umožněna výuka v domácím prostředí. Důvěra, která byla dána v dostatečnou domácí péči rodičů, byla základem pro týrání obou chlapců. Nedůslednost a neochota si žáky v domácí péči zkontrolovat vedla k bezostyšnému zacházení a vyústila v neomluvitelné činy, páchané na bezbranných dětech.

„Zdroj obrázku:

http://mojespektrum.blogger.cz/obrazky/mojespektrum.blogger.cz/m4_2.jpg“

8.12. Obrázek

„Zdroj: <http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=333>“

8.13. Obrázek

„Zdroj: <http://www.zenyprozeny.cz/data/img1/obr-clanky/clanek-velky/plakay1310.jpg>“